

Кыргыз Республикасынын 2018-жылга республикалык бюджетинин аткарылышына жүргүзүлгөн аудит жөнүндө отчет

Аудит жүргүзүү үчүн негиз: Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 107-беренеси, Кыргыз Республикасынын Бюджеттик кодексинин 72-беренеси, “Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4, 7, 31-беренелери, 2019-жылга Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын аудитордук иш планы.

Аудит объектиси: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги жана айрым мамлекеттик органдар.

Аудиттин максаты: Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин аткарылышына аудит.

Аудит жүргүзүү мезгили: 2018-жыл.

Бул отчетко Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын түзүмдүк бөлүмдөрү тарабынан жүргүзүлгөн, 2018-жыл үчүн министрликтерге жана ведомстволорго жүргүзүлгөн аудиттин материалдары кошулду.

Аудит жүргүзүлгөн мезгилге карата жооптуу кызматтык адамдар болуп төмөндөгүлөр эсептелет:

- министр А.А. Касымалиев 05.12.2018-жылга чейин; Б.Ж Жеенбаева. 13.12.2018-жылдан тартып ушул учурга чейин;

- статс-катчы З.Э. Баяманова бүт аудит жүргүзүлгөн мезгил үчүн;

- министрдин орун басары – Борбордук казыналыктын директору: А.К Бакетаев. 26.09.2018-жылга чейин; М.Л. Амандыков 18.03.2019-жылдан тартып;

- министрдин орун басарлары: А.К. Азимов, М.К Байгончоков, У.Т. Кармышаков;

- мамлекеттик органдардын жетекчилери.

2017-жыл үчүн республикалык бюджеттин аткарылышына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыктары боюнча Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын жазма буйругунун жана сунуштарынын аткарылышы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 31.10.2018-жылдын №511 токтому менен Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын 2017-жыл үчүн республикалык бюджеттин аткарылышына тууралуу отчетунда көрсөтүлгөн кемчиликтерди четтетүү боюнча иш-чаралар планы бекитилген. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомун аткаруу максатында, Кыргыз Республикасынын Финансы министринин буйругу менен иш-чаралар планы бекитилген.

Ушул аудитти аяктоо мезгилинде, жазма буйруктун 5 пункту жарым-жартылай аткарылган жана 4 пункт аткаруу баскычында турат.

Республикалык бюджеттин кирешесине калыбына келтирилүүгө тийиш болгон 20765,5 миң сом сумманын ичинен, 4633,7 миң сом калыбына келтирилген эмес.

Сунуштардын 6 пунктунун ичинен, учурда 2 жазма буйруктар аткарылган, 4 жарым-жартылай аткарылган жана аткаруу баскычында турат.

2017-жылы бюджетти аткарууда аныкталган бузууларга жана кемчиликтерге жол берилгендигине байланыштуу, Финансы министрлигинин буйругу менен тиешелүү түзүмдүк бөлүмдөрдүн эки жооптуу жетекчилерине тартип жазасы – катуу сөгүш жана тиешелүү түзүмдүк бөлүмдөрдүн эки жооптуу кызматкерине сөгүш жарыяланган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан талаптагыдай контролдоо жүргүзүлбөгөндүгү үчүн министр А.А. Касымалиевге сөгүш жана министрдин орун басары М.К. Байгончоковго катуу сөгүш жарыяланган.

Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүүсүнүн макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн абалы

Евразия экономикалык биримдик жөнүндө келишимге карата 14-тиркемеде белгиленген ЕАЭБ мүчө мамлекеттеринин экономикалык өнүгүүсүнүн сандык мааниси боюнча Кыргыз Республикасы бюджеттик туруктуулуктун тобокелчиликтери бар, ал ИДП мамлекеттик башкаруу секторунун карыз чеги 6,0 пайыздык пунктка ашып кеткен.

Ошол эле учурда чет элдик валютадагы карыздын жогорку үлүшү (87,2%) менен байланыштуу валюталык тобокелчиликтери бар экендиги белгиленген; жагымсыз демографиялык кырдаал менен байланыштуу экономикалык өсүштүн төмөнкү темпи; акча которууларынын азаюусу; чет элдик валютага карата улуттук валютанын бекемделишине байланыштуу тышкы рынокто жагымсыз шарттардан улам өндүрүүчүлөрдүн кыйынчылыктарга туш болуулары (улуттук валютанын реалдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индексинин кымбатташы).

Эл аралык дүң резервдеринин көлөмү 2017-жылдагы деңгээлге салыштырмалуу 1,0 пайызга төмөндөдү, алардын көлөмү товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү импорттоонун келечектеги көлөмүн 4,5 айга жабууга ылайык келет.

Акча агрегаттары оң өсүү динамикасын сактаган. Чет элдик валютадагы депозиттерди камтыган акча массасы, өткөн жылдагы деңгээлге салыштырмалуу 5,5 пайызга өскөн жана 204,1 млрд. сомду түзгөн. Жалпы акча массасындагы накталай акчалардын салыштырма салмагынын мааниси жогору бойдон калууда жана 2017-жылдагы 59,1%га карата 54,9%ды түзгөн жана ИДПга карата 18,6%дык салыктык жүктү эске алуу менен 2018-жылы салыктык кирешелердин эсептик резервдери ИДП карата 15,8 млрд.сомду түздү.

2018-жылга Бюджеттик резолюциянын жана 2019-2020-жылдарга болжолунун аткарылышы¹

2018-2020-жылдарга карата бюджеттик саясаттын негизги артыкчылыктарын белгилөөдө, Бюджеттик кодексти мыйзамдарга ылайык келтирүү боюнча ченемдик-укуктук базаны жакшыртуу боюнча чараларды көрүүдө, атайын эсептин каражаттарын админстрлөөнүн тартипке салынбагандыгы, мамлекеттин акча каражаттарын жана бюджеттик милдеттенмелерди контролдоо тутумунун жоктугуна жол берилген, анын натыйжасында, туруктуу фискалдык саясаттын максаттарына жана мамлекеттик финансынын натыйжалуу башкарууга жетишүү камсыздалган эмес.

Атайын эсептин каражаттарын администрлөө тутуму толук тартипке келтирилген эмес жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бири бирине каршы келүүчү чечимдеринин болуусу, айрым министрликтерге жана ведомстволорго төмөндөгүдөй мүмкүнчүлүктөргө жол берген:

- инвентаризацияга тиешелүү жана мыйзамдарга ылайык келтирүүгө фонддорго жана 1,2 млрд сомдон жогору кирешелерге ээ болуусу;

- атайын каражаттардын эсебинен эмгек акыларды, ар кандай сый акыларды, сыйлыктарды жана социалдык кепилдиктерди төлөөдө төлөөгө 2,0 млрд сом чегинде пайдалануу.

БК колдонууга киргизилген эки жыл аралыгында, төмөндөгүлөрдү жөнгө салуучу актуалдуу эмес документтерди колдонуу улантылган:

- бюджеттик милдеттенмелерди каттоо жана контролдоо тутуму;
- товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлорун жана эсептерде каражаттардын калдыктарын түзүү.

Бюджеттик милдеттенмелерди жана мөөнөтү өтүп кеткен карыздарды контролдоону ишке ашыруунун тутумунун начар болуусу, бюджеттик уюмдардын финансылык тартибин начарлаткан, 2018-жылдын аягында кредиттик карыздын өсүүсү жана дебитордук карызга каражаттардын жумшалышы 2018-жылдын акырында тиешелүү түрдө 24,5 млрд.сомду жана 6,2 млрд.сомду түзгөн.

БКнын белгиленген бирдиктүү принциптеринин бузулушу, айрым бюджеттик уюмдар үчүн атайын эсептин каражаттарын түзүүнүн артыкчылыктары жана аларды пайдалануунун бирдей эмес шарттары ошондой эле алыш-бериш эсептериндеги каражаттардын жана корлордун чексиз топтолушу түзүлгөн.

ЖӨБОго жыл башында пайдаланылбаган каражаттардын калдыктарын кирешелерге эсепке албастан, теңдөөчү гранттарды жана максаттуу бюджеттик жылда ЖӨБО бөлүүгө алып келген бюджеттер аралык трансферттерди башкаруу боюнча ченемдик-укуктук база түзүлгөн эмес.

¹ КР ЖКнын 2017-жылдын 24-майындагы № 1594-VI токтому менен бекитилген

Бюджеттик кредиттерди, бузууларды классификациялоо жана аларга жол берген жоопкерчилик чараларын максаттуу пайдаланылышын контролдоо боюнча методология иштелип чыккан эмес.

Төмөндөгүлөр боюнча иш-чаралар талаптагыдай деңгээлде жүргүзүлгөн эмес:

- аларды аткаруунун негизги көрсөткүчтөрү боюнча, бюджеттик программалардын натыйжалуулугун баалоо;

- мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылардын, аскер кызматчылардын эмгек акыларын кошкондо, бюджеттик чөйрөдө эмгек акы деңгээлин этап менен жогорулатуу Концепциясын иштеп чыгуу;

- бирдиктүү электрондук порталды киргизилишине байланыштуу, “Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү (өзгөчө 21-берене “Келишимди түзүүү ыкмасы менен сатып алуулар”);

- онлайн режиминде салык кызматынын органдары тарабынан алардын көрсөткүчтөрүн берүү функциясы менен, контролдук-кассалык машиналарды колдонууга өтүүнү аяктоону камтуу менен, чаралар комплексин ишке ашыруу негизинде накталай эмес төлөмдөргө экономиканын өтүшүн камсыздоо;

- 2018-2019-жылдары кирешелерди легалдаштыруу жана капиталды амнистиялоонун экинчи этабын өткөрүү;

- мамлекеттик социалдык стандарттардын жана ченемдердин негизинде, бюджет аралык максаттуу трансферттерди аныктоодо эсепке алынган чыгымдардын көлөмдөрүн аныктоо ыкмаларын колдонуу аркылуу мыйзамды жакшыртууну эске алуу менен жергиликтүү бюджет менен мамлекеттик бюджеттин өз ара мамилелерин жакшыртуу;

- салыктык жеңилдиктерди берүүнүн укуктуулугуна жана ишкердик субъекттер тарабынан алардын максаттуу пайдаланылышына талаптагыдай контролдоону камсыздоо.

Республикалык бюджеттин негизги параметрлеринин аткарылышы

2018-жылга республикалык бюджет кирешелер боюнча - 141,5 млрд.сомго, чыгымдар - 12,6 млрд.сом өлчөмдөгү чектелген тартыштык менен 154,1 млрд.сомго² бекитилген.

Кирешелер боюнча аткаруу 135,5 млрд.сомду же 95,7%ды түзгөн, кирешелер боюнча 6,0 млрд.сом, чыгымдар боюнча 141,9 млрд.сом же 92,1% жеткире түшкөн эмес, же 12,2 млрд.сомго аткарылган эмес.

2018-жылга республикалык бюджеттин тартыштыгынын чектелген өлчөмү 6,4 млрд. сом суммасында түзүлгөн, же болжолдоодон 6,2 млрд.сомго аз.

Бюджеттин тартыштыгын жабуу булактары 11,2 млрд.сомго түзүлгөн, анын ичинен, тышкы каржылоо каражаттары - 1,8 млрд.сом жана ички

² “Кыргыз Республикасынын 2019-жылга республикалык бюджетти жана 2017-2018-жылдарга болжолдоо жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы

каржылоо - 9,4 млрд.сом. Ошентип, 2,8 млрд сомго (аларды тейлөө эсептик маалыматтары) мамлекеттик баалуу кагаздарды кошумча чыгаруу эсебинен бюджеттин тартыштыгы жабылган, мында 2018-жылдын аягында 2,2 млрд. сомго бюджеттик каражаттардын пайдаланылбаган калдыктары жана атайын эсептерде 2,6 млрд. сом каражаттар түзүлгөн.

Киреше бөлүгү боюнча болжолдуу жана факты жүзүндөгү маанилердин 4,3%га, чыгымдар бөлүгү 7,9%га терс четтөөсү КР ФМнын 2017-жылдын 27-январындагы №18-б буйругу бекитилген, “Кирешелер жана чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу”, анын максаты боюнча натыйжалуулуктун индикторлорунун чектүү критерийлерин тиешелүү түрдө 1,3% жана 2,9%га жогорулаган.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.12.2016-жылдагы №696 токтому менен бекитилген, акыркы жыл алдындагы “Кыргыз Республикасында мамлекеттик финансыны башкарууну өнүктүрүүнүн 2017-2025-жылдарга карата стратегиясын” ишке ашыруунун 1-этабы “Финансылык тартиптин” биринчи этабынын натыйжалуулук индикаторуна жетишилген эмес (бюджеттин реалдуулугуна жана тактыгына жетүүгө өбөлгө берген планга ылайык бюджеттин аткарылышы).

Бюджеттин ресурстук бөлүгүн болжолдоонун жана анын аткарылышынын реалдуулугун талдоо

Бюджеттин аткарылышынын жыйынтыктары, бюджеттин туруктуулугун жана алдын алышын камсыздабастан туруп, болжолдуу маанилер менен начар өз ара байланышууну чагылдыруу аркылуу, жыл сайынкы мөөнөттүн болжолдонгон жана факты жүзүндөгү маалыматтарынын ортосундагы олуттуу четтөөлөрдү көрсөтөт.

“Мамлекеттик бюджеттин кирешелерин болжолдоо методикасын”³ колдонуу боюнча тиешелүү эсептөөлөрдү жүзөгө ашыруу үчүн, жөнгө салуучу нускама документтердин жана программалык камсыздоонун жоктугу, орто мөөнөттүү мезгилге болжолдоо максаты үчүн аны толук кандуу колдонууну камсыздаган жок.

ИДПга карата 3,5 пайыздык пунктта экономиканын өсүү темпинде, мамлекеттик бюджеттин кирешелери 28,2 %дан 27,2 %га чейин, 1,0 пайыздык пунктка төмөндөгөн. Ошону менен бирге, экономиканын өсүүсү алдында, так бөлүштүрүүдө кирешелердин 5,5 млрд.сом чегинде түшпөй калышына алып келген, салыктарды администрлөөнүн начардыгы байкалууда.

Натыйжада, баштапкы 140,9 млрд.сом суммасынан 141,5 млрд.сомго чейин жогорулоо жагына такталган болжолдоолор, 2018-жыл ичинде 135,5 млрд.сомго аткарылган же 6,0 млрд. сомго (- 4,3%) аткарылган эмес, анын ичинен, Мамлекеттик салык кызмат тарабынан - 2,3 млрд.сом (-3,7%);

³ КРӨнүн 26.08.2015-жылдагы токтому менен бекитилген

Мамлекеттик бажы кызматы тарабынан - 1,8 млрд.сом же (-4,2%) администрленген.

“Продуктыга жана импортко таза салыктар” көрсөткүчүн 2018-жылы болжолдоодо 3,4%га көбөйтүү менен, салыктардын (КНС, акциз жана сатык салыгы) болжолдонгон тиешелүү өсүүсү, 3,4 млрд.сомго же 4,7%га түшпөй калышына жол берилген.

2018-жылы расмий трансферттердин келип түшүүсү 9,1 млрд. сомду түзгөн, анын ичинен, 1,7 млрд.сомго программалык жардам түшкөн эмес.

2018-жылга бюджеттин киреше бөлүгүнүн түшпөй калуу тобокелдигин болжолдоонун аныктыгы

Салык кызматы тарабынан администрленген 2,5 млрд. сом суммасындагы жана радио жыштыктын тилкесин пайдалануу укугуна конкурс өткөрүүдөн келип түшкөн 500,0 млн. сом суммасындагы каражаттардын, 2018-жылга мамлекеттик бюджеттин кирешелерине түшпөй калуу тобокелдиги тастыкталган.

4,4 млрд. сом суммасындагы гранттар түрүндө программалык жардамдардын келип түшүүсү боюнча, 1,0 млрд. сом суммасында мамлекеттик акциялар пакетинен эсептелген дивиденддер боюнча каражаттардын түшпөй калуу тобокелдиги тастыкталган эмес.

Факты жүзүндө дивиденддер боюнча - 0,2 млрд.сом жана расмий трансферттер боюнча -1,6 млрд.сом түшкөн эмес.

2018-жылга 8,4 млрд. сомго бааланган кирешелердин түшпөй калуусу - факты жүзүндө түшпөй калуу 6,0 млрд.сомду түзгөн. Мында, бажылык түшүүлөрдүн болжолдоонун анык эместигин көрсөткөн, кирешелердин түшпөй калуу тобокелдиги жок, 1,8 млрд.сомго бажы төлөмдөрү боюнча кирешелердин түшпөй калышына жол берилген.

ФСНБ менен мамлекеттик бюджеттин чыгымдарынын өз ара байланышын талдоо

ИДПга карата 32,6%га чейин чыгымдардын өсүү тенденциясын сакталышын Орто мөөнөттүү келечекте пландоо менен, 2018-жылы бул катыш 28,3%ды түзгөн, же 4,3%га төмөндөгөн.

Бекитилген бюджет менен ФСНБ ортосундагы четтөөлөрдүн орточо мааниси 6,7%ды түзгөн. Ошол эле учурда, факты жүзүндөгү чыгымдар бекитилген көрсөткүчтөрдөн орточо 2,2%га аткарылган, ал негизинен чыгымдарды жеткире каржылабоо менен байланыштуу. Башкача айтканда, жыл ичиндеги олуттуу өзгөрүүлөр жана алардын чыгымдар түзүмүндө факты жүзүндөгү мааниси, саясат менен бюджеттин начар макулдашуусун көрсөтөт.

2017-2019-жылдарга мамлекеттик финансыны башкарууну өнүктүрүү стратегиясынын ишке ашырылышын баалоо

“Бюджеттин кирешелерин болжолдоону жакшыртуу” индикаторунун натыйжалуулугу

Баштапкы бекитилген бюджетке салыштырмалуу, республикалык бюджеттин киреше бөлүгүнүн аткарылышы, жана “Бюджеттин кирешелерин болжолдоону жакшыртуу” (факты жүзүндөгү келип түшүүлөрдөн кирешелерди болжолдоонун четтөө пайызы 3,0 %дан ашырылбайт) жана “Бюджетти аткаруу тартибин жакшыртуу” максаттарынын натыйжалуулук индикторуна жетпей калууну билдирүү жана 0,8%га критерийлерди жогорулатуу, 3,8%га четтөө менен 96,2%ды түзгөн.

Ошону менен бирге, “Администрлөөнү жакшыртуу эсебинен бюджеттин кирешелерин жогорулатуу боюнча мамлекеттик финансыны башкарууну өнүктүрүү стратегиясынын максаттуу маанилерине жетүү камсыздалган эмес.

2015-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын фискалдык саясатынын концепциясынын⁴ төмөндөгү бөлүгүндөгү иш-чараларынын аткарылбагандыгы белгиленген:

- республикада административдик (салыктык) соттун жаңы институтун жайылтуу;
- ашкере байлыкка салык салуу элементтерин жайылтуу;
- пайдалуу кендерге баалардын рыноктук өзгөрүүсүнө негизделген бонустарды баалоо механизмдерин киргизүү;
- жеңилдиктерди жана бошотууларды берүү критерийлерин белгилөө;
- эл аралык келишимдерди түзүүдө жана милдеттүү төлөмдөр боюнча преференцияларды берүү боюнча бирдиктүү мамилени белгилөө.

Кезектеги бюджеттик жылга жана болжолдуу мезгилге бюджеттин долбоорун түзүүдө, көбөйүү жагына өсүү темпи менен, мурунку жылдагы факты жүзүндөгү келип түшүүлөр эске алынат. Мында, Мамлекеттик бюджеттин кирешелерин болжолдоо методикасына⁵ ылайык, маалымат булактары болуп, толтурулган салык декларацияларына (маалыматтык эсептөөлөргө) ылайык, салык статистикасынын маалыматтары эсептелет. МСКда ушул Методикага ылайык, салыктык түшүүлөрдү болжолдоодо колдонулган баштапкы көрсөткүчтөрдү жана келип түшүүлөрдү болжолдоонун ведомстволук методикасы иштелип чыккан эмес.

Салык жеңилдиктеринин берилишин талдоо

Бюджеттин кирешелеринин эсептик түшпөй калуулары Кыргыз Республикасынын төмөндөгү мыйзамдары колдонууга киргизилгенден кийин:

- 31.12.2015-жылдагы №235 “КР айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө”, Кыргыз Республикасынын аймагынан сырткары товарларды, жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү сатууда, товарларды, жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү экспорттоодо сатуудан алынуучу салыктан бошотуу менен байланыштуу, ошондой эле накталай эмес формада 3,5 млрд. сомго чейин төлөнгөн;

⁴ КРӨнүн 2015-жылдын 7-июлундагы №455 токтому менен бекитилген

⁵ КРӨнүн 2015-жылдын 26-августундагы №604 токтому менен бекитилген

- 04.08.2018-жылдагы №86 “КР Салык кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” - 700,0 млн. сомго чейин пайызга салыкты алып салуу менен байланыштуу.

***Алкоголь жана тамеки продукцияларына акциздик салыгынын
администрлөөнү (тескөөнү) талдоо***

Бир нече жылдар үчүн маалыматтарды талдоодо алкогольдук продукцияны өндүрүү, импорттоо жана керектөө көлөмдөрүнүн маанилүү ылайык келбей калуулары аныкталган.

Алсак, Улуттук статкомитеттин маалыматтары боюнча арак продукциясын керектөө көлөмдөрүнүн көрсөткүчтөрүндөгү 4123,0 миң далды, ал эми АЧТӨМТнын этил спиртин, алкоголь жана спирт камтылган продукцияларды өндүрүүнү жана жүгүртүүнү контролдоо, жөнгө салуу боюнча башкармалыктын маалыматтары 525,6 миң дал өндүрүш көлөмүн түзөт.

Арак продукцияларын өндүрүүчүлөрү өздөрүнүн максималдуу өндүрүш кубаттуулугунун жарымына да чыга алышпайт. Өндүрүштүн 50%га ишинин көптүгү жана 880,0 миң дал көлөмүндө даяр арак продукциясын алууда акциздик салыктын кошумча түшүүсү эсеп менен 300,0 млн. сомду түзөт.

2018-жылга мыйзам менен бекитилген мамлекеттик менчикти башкаруудан келип түшүүлөр планы 3 951,0 млн. сомду түзгөн, анын ичинде, мамлекеттик акциялар пакетинен дивиденддери - 3 269,6 млн. сом; МИ пайдасынан 50% - 367,0 млн. сом; ижара акысы - 115,0 млн. сом; менчиктештирүүдөн - 200,0 млн. сом. Республикалык бюджетке факты жүзүндө 3 760,8 млн. сом, же пландан 95,2%ы түшкөн. 01.01.2019-жылга карата дивиденддер жана айыптык санкциялары боюнча карыздардын суммасы 122,3 млн.сомду түзгөн.

Мамлекеттик акциялар пакетине дивиденддер боюнча бекитилген план 3 269,6 млн. сом болсо, факты жүзүндө 3 023,6 млн. сом түшкөн же 92,5% (Центерра Голлдун дивиденддердин эсепке алуусуз – 133,2%). 2017-жылы факты жүзүндөгү келип түшүүлөргө карата өсүү темпи 138,9%ды түзгөн.

Мамлекеттик мүлктүн ижара акысынан бюджетке түшүүлөр 167,5 млн. сомду түздү, план боюнча 115,0 млн. сом, же 145,7%ды түзгөн. 01.01.2019-жылга карата ижара акысы боюнча 5,9 млн.сом карыз эсептелген.

Аудит учурунда баланс ээлери менен салыштырып-текшерүү актыларына кол коюу процесси аяктаган эместигин, белгилеп кетүү зарыл.

Мамлекеттик ишканалардан кирешелеринин келип түшүүлөрүнүн пландуу көрсөткүчтөрү 367,0 млн. сомго бекитилген, факты жүзүндө 375,1 млн. сом келип түшкөн, же 102,2%га аткарылган. 01.01.2019-жылга карата МИ пайдасынан чегерүүлөр боюнча бюджет алдындагы карыздары 286,6 млн. сомду түзгөн.

Таза кирешеден 50% төлөөдөн бошотууну⁶ 5 МИ алган, ал жерде чегерүүлөрдүн түшпөй калуусу 35,8 млн. сомду түзгөн.

2018-жыл үчүн Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин аткарылышы жөнүндө отчеттун толуктугу жана аныктыгы

Отчетту талдоодо, МФБ өнүктүрүү стратегиясында бекитилген, бюджет жөнүндө маалыматтын ачыктыгын жана жеткиликтүүлүгүн, анын толуктугун жана ачыктыгын камсыздоо боюнча натыйжалуулук индикаторлоруна толук эмес денгээлде жетишилгендигин көрсөттү.

Алсак, Отчетто БКнын 116-беренесинде каралган бюджеттик мекемдердин кредиттик жана дебитордук карызынын абалы жөнүндө маалымат толук эмес чагылдырылган.

БКЭ аркылуу өтпөгөнүнө байланыштуу, Отчет маалыматтары менен Башкы китептин Жыйынды балансы ортосундагы маалыматтардын айырмасы ырасталбагандыгы белгиленген, ал коммерциялык банктар менен салыштырып-текшерүү актыларынын жоктугу менен шартталган, МИП боюнча операцияларды тейлөө үчүн эсеп ачылган:

- «Кирешелер» - 19308,7 млн.сом, анын ичинен МИП гранттары боюнча - 9216,1 млн.сом, коммерциялык банктардын эсептерине түшкөн активдер жана милдеттенмелер - 10092,6 млн.сом;

- “Финансылык эмес активдерге салуу менен байланыштуу акча каражаттарынын агымы” - 24644,5 млн.сом, ал коммерциялык банктарда ачылган эсептерде ишке ашырылган МИП боюнча чыгымдар болуп эсептелет;

Курстук айырмага жана эл аралык валюта фонду (ЭВФ) алдында баалуу кагаздар боюнча милдеттенмелерге байланыштуу аудиттин жүрүшүндө 2018-жыл үчүн Отчетко 136,4 млн сомго өзгөртүүлөр киргизилген.

Аудиттин жүрүшүндө, баалуу кагаздар боюнча 233,4 млн.сомго ЭВФ алдындагы милдеттенмелер жана курстук айырмага байланыштуу, 2018-жылдагы отчетко 136,4 млн. сом өзгөртүү киргизилген.

Кассалык пландоо жана ресурстардын камсыздуулугу

Кассалык планды түзүү процессинде республикалык бюджеттин ресурстарын бирдей жана акыйкат бөлүштүрүүнү кароочу кассалык пландоонун бирдиктүү формуласын (КПБФ) колдонуу бөлүгүндөгү, “Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин кассалык планын түзүү жана жүргүзүү тартиби жөнүндө” Жобо⁷ толук эмес аткарылгандыгын белгиленген.

Кассалык планды түзүүдө бюджеттин ресурстарынын администраторлору тарабынан кирешлер планынын аткарылбай калуусу же толук эмес аткарылышынын тобокелдиги эске алынган эмес.

⁶ КРӨнүн 22.02.2011-жылдагы №62 “Мамлекеттик ишканаларды башкарууну жакшыртуу жөнүндө” токтому

⁷ КРӨнүн 02.10.2017-жылдагы № 632 токтому менен бекитилген

Кошумча кассалык пландарды бекитүү практикасы улантылууда, бул болсо, каржылоо үчүн жетиштүү ресурстар болуп туруп, бюджеттин бекитилген параметрлеринен анын бир кыйла четтөөсү жана баштапкы кассалык пландарды сапаттуу түзүүнүн жетишсиздиги жөнүндө күбөлөндүрөт.

Алсак, баштапкы кассалык план 120 361,3 млн.сомго бекитилген, андан соң БКБТга чейин кошумча 26 883,9 млн.сомго жеткен же 17%га көбөйүп, 147 245,2 млн.сомду түзгөн.

БКБТ тарабынан 144 166,4 млн.сомго кассалык пландын аткарылышы тастыкталган жана кабыл алынган, бул болсо, бекитилген кассалык пландан 3 078,8 млн.сомго аз.

Республикалык бюджеттин кассалык аткарылышы 141 945,0 млн.сомду түзгөн (тастыкталган кассалык пландан 98,5%), аткарылбаган кассалык пландын калдыгы 1,1 млрд.сомду түздү (тастыкталган кассалык пландын суммасынан 0,76%).

Кассалык план боюнча төмөндөгү беренелер аткарылган эмес: “Имараттар жана курулмалар” - 353,8 млн.сомго (аткарылбаган кассалык пландын жалпы калдыгы 35,1%), “Эмгек акы” жана “Соцфондго чегерүүлөр” - 237,6 млн.сом (23,9%), “Машиналар жана жабуулар” - 161,2 млн.сом (8,7%), “Жана башка товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу” - 70,0 млн.сом (4,5%), “Саламаттык сактоо тутумунда бирдиктүү берене боюнча берилген чыгымдар” - 0,2 млн.сом (3,5%).

Жыл аралыгында бюджеттик каражаттардын өздөштүрүлүшүнүн жүрүшүнө мониторинг жүргүзүлгөн эмес, ошондой эле алардын өздөштүрүлбөгөндүгүнүн себептери аныкталган эмес жана талданган эмес.

Кирешелердин түшүүсүнүн көлөмүнөн бюджеттин чыгымдарынын убактылуу ашып кетүүсүндө, кассалык төлөө көлөмдөрүн кассалык чектөөнү киргизүү тартибин белгилөө боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан БКнын 113-беренесинин аткарылбай калуусу, БКнын 105-беренесинин 3-пунктун (Бирдиктүү казыналык эсепке тиешелүү бюджеттин акча каражаттарынын калдыктарынын чегинде республикалык жана жергиликтүү бюджеттер боюнча төлөмдөрдү жүргүзүү) так жөнгө салууга мүмкүнчүлүк бербейт.

Жылдын аягында корголбогон беренелердин чыгымдарын каржылоо практикасы улантылган, ал бөлүнгөн бюджеттик каражаттарды бюджеттик мекемелер тарабынан өздөштүрүбөгөндүгү, 2018-жылдын аягында 6,2 млрд.сомду түзгөн дебитордук карыздын, товардык-материалдык баалуулуктардын калдыктарынын түзүлүүсү, бирден бир себеби болуп эсептелет.

Бюджеттик жол-жоболордун толук ачык-айкындуулугун камсыздоо үчүн, Финансы министрлигинин сайтында такталган кассалык пландарды жайгаштыруу бөлүгүндө, “Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин кассалык планын түзүү жана жүргүзүү тартиби жөнүндө Жобонун талаптары сакталбайт.

Бөлүштүрүлбөгөн ресурстар

Кем каржылоо жана бөлүштүрүлбөгөн ресурстарды өздөштүрбөй калуу натыйжасында, 31.12.2018-жылга карата бөлүштүрүлбөгөн ресурстар 2,3 млрд.сомду түзгөн, анын ичинен кассалык пландын пайдаланылбаган суммасы - 1,1 млрд.сом. Мамлекеттик бюджеттин чыгымдарын жабууга багытталган жана 28.12.2018-жылы түшкөн 159,2 млн.сом гранттык каражаттарды кошкондо, 1,2 млрд. сомго бөлүштүрүлбөгөн ресурстардын калган бөлүгүнө кассалык план бекитилген эмес, 31.12.2018-жылы гана БК учурдагы, же финансылык жылдын акыркы күнү эсебинен алынган жана которулган. Мында, жетиштүү ресурстардын болуусунда республикалык бюджеттин чыгымдар бөлүгү 5,4 млрд. сомго аткарылган эмес.

Республикалык бюджеттин корголгон беренелерин каржылоо

Мыйзамдын 6-беренесин бузуп 2018-жылга корголгон беренелер боюнча 1,4 млрд.сом каражаттар толук ачылган эмес.

Такталган бюджеттен кассалык пландын абдан маанилүү четтөөсү, эмгек акы жана Соцфондго төгүмдөр боюнча жол берилген (тиешелүү түрдө 1025,2 млн. сом жана 148,0 млн.сом). Мында, эмгек акы боюнча жалпы кредитордук карыз 225,9 млн.сомду түзгөн (БжанаИМ - 41,6 млн.сом, СМ - 11,7 млн.сом, ММТМ - 4,7 млн.сом, МТСП - 2,4 млн.сом, ТЖМ - 55,6 млн.сом, ӨКМ - 4,4 млн.сом; ММКФ - 24,5 млн.сом ж.б.). Ошол эле учурда, БжанаИМде “Эмгек акы” беренеси боюнча 54,1 млн.сомго каражаттардын пайдаланылбаган калдыгы болгон.

Бирдиктүү казыналык эсептин (БКЭ) иштөө тартибинин сакталышы жана ырасталган кассалык пландардын чегинде кассалык чыгымдарды жүргүзүү

Ырасталган кассалык пландан ашыкча 6,4 млн.сомго чыгымдарды жүргүзүү белгиленген.

Алсак, Бирдиктүү казыналык эсептин иштөө тартибин⁸ бузуу, 04.06.2018-жылы кассалык чыгымдарга табыштамсыз, автоматташтырылган тутумда узак мөөнөттүү МКОну купондук төлөөсүн тындырууну 6,4 млн.сомго төлөм жүргүзүлгөн.

2019-жылдын февралында гана IS «КазнаБюджет» программасына өзгөртүүлөр киргизилген, бул жерде бул төлөм 31.12.2018-жылы жүргүзүлгөн чыгым катары көрсөтүлгөн, бул болсо, чындыкка ылайык келбейт (жалган табыштама).

Бул факт Финансы министрлиги тарабынан жүргүзүлгөн төлөмдөрдү салыштырып-текшерүүнүн жана ыкчам контролдоонун жоктугу жөнүндө айгинеленип турат.

“Бюджеттик каражаттарды алуучунун” (БКА) төлөм картасы менен эсептөөлөрдү ишке ашыруу

⁸ КРӨнүн 24.07.2017-жылдагы № 444 токтому менен бекитилген

2016-жылдагы деңгээлге салыштырмалуу, накталай эсептешүү боюнча бюджеттик каражаттардын чыгымдоо көлөмү 35,1%га жана 2017-жылы 22,8%га азайгандыгы белгиленген.

Бирок, бир катар бюджеттик мекемелер республика боюнча банкоматтардын кеңири тармагы болгондугуна карабастан, “Эмгек акы долбоору” төлөм карталарына өтүү камсыздалган эмес, ал аркылуу берилген командировка чыгымдары, отчет берүүчү суммалар, каражаттар боюнча эсептөөлөрдү жүргүзүүгө мүмкүн.

Алсак, 2018-жылы райондук билим берүү бөлүмдөрү жана функционалдык классификациялоо боюнча 70921 мектептер тарабынан 477,3 млн.сомго накталай эсептешүү боюнча чыгымдар жүргүзүлгөн, анын ичинен: эмгек акы – 453,9 млн.сом, командировка чыгымдары – 3,9 млн.сом, тамак-аш продуктулары – 0,6 млн.сом жана башка чыгымдар – 18,9 млн.сом.

Донордук каражаттарды өз учурунда алмаштырылышы

Валюталык тобокелдиктерди башкаруу элементтери киргизилген эмес. “Саламаттык сактоо жана социалдык коргоонун экинчи долбоору” (МАР) үчүн Улуттук банкта АКШ долларында ачылган эсеп боюнча түшкөн гранттык жана кредиттик каражаттарды өз учурунда алмаштыруу (конвертация) жүргүзүлбөгөндүгү белгиленген.

Алсак, 10.05.2018-жылы келип түшкөн 2,5 млн.АКШ доллары жана 31.05.2018-жылы түшкөн 2,0 млн.АКШ доллары 3 ай өткөндөн кийин гана алмаштырылган, бул болсо долбоор боюнча кассалык планды өз учурунда ачууга таасирин тийгизген. Көрсөтүлгөн суммаларды өз учурунда алмаштыруу жүргүзүлбөгөндүгүнөн улам 3,9 млн.сом кошумча чыгымдарга алып келген.

Мамлекеттик сатып алуулар боюнча бюджеттик мекемелердин чыгымдарын оптималдаштыруу

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 13.11.2018-жылдагы № 404-б буйругунун негизинде, мамлекеттик сатып алууларды жүргүзүүдөн үнөмдөлгөн “Жалпы мамлекеттик чыгымдар – кризиске каршы чаралар” казыналык эсебинде мамлекеттик сатып алууларды өткөрүүдөн үнөмдөлгөн каражаттар мыйзамсыз топтолгон 6 127,4 миң сом каражаттар пайдаланылбай калган.

Мамлекеттик мекемелердин коммерциялык банктардагы эсептери

БКнын 105-беренесинин 4-пунктун бузуу, ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын атайын уруксатысыз, коммерциялык банктардагы эсептерин колдонуу улантылууда, алардагы каражат калдыктары 01.01.2019-жылга карата – 874,0 миң сом, 1064,1 миң АКШ доллары, 1,5 миң Россия рубли.

Атайын эсептердеги каражаттарды администрлөө

Бюджеттик кодекс 2 жылдан бери иштегендигине карабастан, атайын каражаттарды пайдалануу боюнча тартипке келтирүү камсыздалган эмес. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн төмөндөгү токтомдору менен бекитилген, ар кандай фонддорду жана атайын эсептерди колдонуу боюнча жоболордун бюджеттик мыйзамга каршы колдонулушу улантылууда:

- 25.09.2012-жылдагы №639 “Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Санитардык, ветеринардык жана фитосанитардык коопсуздук боюнча мамлекеттик инспекциянынын өнүгүү жана материалдык камсыздоонун атайын эсеби жөнүндө”;

- 19.02.2002-жылдагы №89 “Кыргыз Республикасынын Тышкы иштер министрлигинин алдындагы Миграциялык кызмат департаментинин атайын каражаттар жана материалдык сыйлоо фонду жөнүндө Жобону бекитүү тууралуу”;

- 28.02.2000-жылдагы №104 “Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин атайын эсебинин каражаттарын түзүү жана пайдалануу жөнүндө Жобону бекитүү тууралуу”;

- 04.08.2001-жылдагы №409 “Кыймылсыз мүлккө укукту каттоо боюнча ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын Кепилдик фонду жөнүндө Жобону бекитүү тууралуу”;

- 23.10.2007-жылдагы №509 “Өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу жана алардын кесепеттерин жоюу боюнча атайын эсеп жөнүндө”;

- 30.12.2008-жылдагы № 742 “Кыргыз Республикасынын жазык аткаруу тутумунун мекемелерин жана органдарын материалдык сыйлоо жана өнүгүүнүн атайын фонду жөнүндө Жобону бекитүү тууралуу”;

- 09.03.2011-жылдагы № 102 “Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик каттоо кызматынын атайын эсебинин каражаттарын пайдалануу жөнүндө Жобону жана атайын тосмолонгон эсеп жөнүндө Жобону бекитүү жөнүндө”.

КРӨ чечимдеринин негизинде Бюджеттик кодекске ылайык келтирилбеген 2018-жылдын аягында 411,8 млн.сом калдык менен атайын каражаттар боюнча 1,2 млрд сомго фонддор жана кирешелер түзүлгөн.

ӨЖЭЖКПМКда МЧБ каражаттарын өз учурунда кайтарылбай калуу натыйжасында, республикалык (2,0 млн.сом) жана жергиликтүү (9,0 млн.сом) бюджеттер алдында 11,0 млн.сом кредитордук карыз түзүлгөн, 3 жылдан ашык жылдар 2,4 млн.сом талап кылынбаган депозиттик сумма болуп эсептелүүдө.

Мамлекеттик заем каражаттарын бөлүү, эсепке алуу жана кайтарууну камсыздоо механизмдерин жакшыртуу жөнүндө тартипти бузуу менен⁹ (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 26.12.2018-жылдагы №635 токтому менен күчүн жоготкон), Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.08.2018-жылдагы №388-б (КПҮ) буйругу менен, МТБМКнын атайын каражаттарынан

⁹ КРӨнүн 18.11.2014-жылдагы №656 токтому менен бекитилген

РРС курулушун жүргүзүүгө, ошондой эле 5 жылга электр берүү линияларынын төшөлмөсүнө “Телевидение жана радио берүүлөрдүн радиорелелик магистралынын республикалык өндүрүш бирикмеси” ААКсына 29,1 млн.сом пайызсыз максаттуу зайым бөлүнгөн. Ошону менен бирге, “Төлөмдүүлүк” же “пайыздык коюмду” белгилөө, ошондой эле милдеттенмелерди аткаруу же күрөөнү тариздөөнү камсыздоо боюнча, милдеттүү шарттарда мамлекеттик заемду берүү боюнча БКБМАга жүктөлгөн функцияны МТБМКнын мыйзамсыз жүргүзүүсүнө жол берилген. Буга байланыштуу, бул пайызсыз максаттуу зайымды толук жана өз учурунда кайтаруунун камсыздабай калуу тобокелдиги түзүлгөн. Мындан сырткары, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.08.2018-жылдагы буйругундагы мындай шарттардын жоктуна байланыштуу, 1 жылга жеңилдетилген мезгил мыйзамсыз берилген.

Индикаторлордун аткарылышынын натыйжалуулугу

А) “Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу”

2018-жылга Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин (атайын каражаттарды, тышкы гранттарды жана МИП кредиттерин эсепке алуу менен) жыйынды чыгымдар (кезектеги чыгымдар жана финансы эмес чыгымдарды сатып алуу боюнча чыгымдар) 141 958,6 млн. сомду же 154 140,1 млн. сом суммасындагы такталган пландан 92,1 %ды түзгөн.

“Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” (5%) максатынын натыйжалуулук индикаторун 2,9%га жогорулатуу жана “Бюджетти аткаруу тартибин жакшыртуу” жана 2017-2019-жылдарга МФБны өнүктүрүү стратегиясында белгиленген, “Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” максаттарына жетпей калууну билдирүү менен, болжолдуу жана факты жүзүндөгү маанилердин ортосундагы четтөөлөрдүн пайызы 7,9%ды түзгөн.

Экономикалык классификациялоо бөлүгүндө индикативдүү маанилерден четтөө, төмөндөгү беренелер боюнча жол берилген: “Жана башка товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу” (-17,6%); “Кезектеги ондоолорго” (-15,3%); “Мамлекеттик финансылык ишканаларга субсидийлер” (-28,5%); “Стипендиялар” (-13,8%); “Соттун чечимдерин аткаруу” (-22,8%).

Б) Программалык негизде бюджеттөөнү жакшыртуу

Аткаруу процессинде программалык бюджеттөөнү андан ары жайылтуу, төмөндөгүлөргө шартталган программалык бюджеттерди түзүү жана аткарууга карата министрликтер менен административдик ведомстволордун формалдуу мамилеси татаалдашкан:

- адаттагыдай форматта бюджеттин аткарылышы (чыгымдык ыкма менен, б.а. көрсөтүлгөн мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатына жана натыйжаларына мониторинг жүргүзүлбөстөн, колдонуудагы тармактарды жана штаттарды каржылоо ыкмасы менен);

- программалык негиздеги бюджетти түзүү боюнча айрым министрликтердин жана ведомстволордун потенциалдуу адистеринин жетишсиздиги;

- мамлекеттик органдарда натыйжалуулук индикаторуна жетүү жана программалык бюджеттин аткарылышы боюнча мониторинг жүргүзүүнүн начар тутуму;

- маалыматтарды верификациялоо (кайрадан текшерүү) үчүн, натыйжалуулук индикаторлору жөнүндө ишенимдүү маалыматтар базасынын жоктугу.

2017-2019-жылдарга МФБны өнүктүрүү стратегиясынын, төмөндөгүлөр боюнча аткаруу жана мониторинг жүргүзүүгө, программалык негизде бюджетти пландоону жакшыртууга багытталган иш-чаралары 2018-жылы аткарылган эмес:

- Жергиликтүү бюджеттердин деңгээлинде БПОну жайылтуу: программалык негизде жергиликтүү бюджеттерди түзүү методикасын иштеп чыгуу жайылтуу; пилоттук тестирилөөнү жүргүзүү; жергиликтүү бюджеттердин деңгээлинде БПО менен, иш ыкмаларынын керектүү деңгээлин кармоо жана БПО ыкмаларын бекитүү үчүн дайыма окутуу иш-чараларын өткөрүү;

- Бюджеттик программанын натыйжалуулугун баалоо боюнча нускаманы иштеп чыгуу жана бекитүү;

- Бюджеттик программанын натыйжалуулук индикаторлоруна жетүү жөнүндө отчетторду берүү боюнча нускаманы иштеп чыгуу жана бекитүү.

Натыйжада, бюджеттик каражаттарды натыйжалуу пайдалануу жана өкмөттүк саясий артыкчылыктарга ылайык, бюджеттик чыгымдарды пландоо максатына толук эмес көлөмдө жеткен эмес..

В) “Милдеттенмелерге жана акча каражаттарына контролдоону жакшыртуу”

Бюджеттик кодекстин киргизилишине 2 жылдан ашык убакыт өткөнүнө карабастан, накталай акча каражаттарын жана бюджеттик милдеттенмелерди башкаруу боюнча ченемдик-укуктук базага тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилген эмес .

Натыйжада, 2016-2018-жылдар ичинде 2018-жылдын аягында 6,2 млн.сомду түзгөн дебитордук карызга бюджеттик каражаттарды тартуу жана 24,5 млн.сомго чейин болгон. Бул мезгилге карата дебитордук карызга карата, экономикалык теориядагы стандарттын ченеми - 1,0%дын ордуна, кредиттик карыздын катыш коэффициенти 4,0%ды түзгөн.

Дебитордук жана кредитордук карыздын түзүмүндө, негизги салыштырма салмакты бюджеттик каражаттар ээлейт (90,9%дан 92,2%га чейин).

Негизинен, дебитордук карыздын абдан өсүүсү “Аванс менен төлөнгөн негизги фонддор” беренеси боюнча 9 министрлик жана ведомстволор тарабынан 596,2 млн.сомго жол берилген. Негизинен, кредиттик карыздын абдан өсүүсү “Убактылуу пайдаланууга алынган каражаттар”, “Корпорго,

кызмат көрсөтүүлөргө жана жумуштарга, негизги фонддорго карата эсептер” беренелери боюнча 600,8 млн.сомго жол берилген.

Мамлекеттин бюджеттик милдеттенмелерин жана бюджеттик каражаттарын тартуунун көбөйүшүнүн себептери, төмөндөгүлөр болуп эсептелет:

- бюджеттик милдеттенмелер үчүн контролдоо жана мониторинг жүргүзүү боюнча начар тутуму;

- мөөнөтү өткөн карыздарга карата милдеттенмелерди киргизүү үчүн белгиленген мөөнөттүн жоктугу;

- кредиттик жана дебитордук карыздарга жол бербөө жана аларды кыскартуу боюнча көрүлгөн жетишсиз чаралар.

“Жылдык отчеттор боюнча алыш-бериш эсептериндеги каражаттардын калдыктарын жана товардык материалдык баалуулуктардын ченемден ашык запастарын чегерүү тартиби жөнүндө” Нускаманын¹⁰ колдонулуусу, БК бекиткен бирдиктүү принциптерин бузууга алып келген, айрым министрликтер жана ведомстволор үчүн, запастарынын чексиз топтолушуна жана ири өлчөмдөгү карыздын пайда болушуна алып келген, алыш-бериш эсептериндеги корлордун жана каражаттардын бирдей эмес түзүү артыкчылыктарын жана шарттарын түзгөн.

2018-жылдын жыйынтыгы боюнча айрым министрликтер жана ведомстволор боюнча, 220,4 млн.сомго товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору жана алыш-бериш эсептериндеги каражаттардын калдыктары аныкталган, аудитин жүрүшүндө алардын ичинен 5,6 млн.сом калыбына келтирилген (*тиркемени караңыз*).

Мамлекеттик бюджеттик резерв

(млн. сом)

Аталышы	Бекитилген план 2018-ж.	Факт 2018-ж.	Калдык	Эскертүү
Мамлекеттик бюджеттик резерв	500,0	142,3*	357,7	Бюджеттин кирешесине чегерилген

Отчетко карата Түшүндүрмө кат менен, Мамлекеттик бюджеттик резерв боюнча 2018-жыл үчүн отчетко карата тиркеменин ортосундагы 142,3 млн.сомго маалыматтардын айырмачылыгы белгиленген.

Алсак, 2018-жылга республикалык бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчетко карата Түшүндүрмө катта, Мамлекеттик бюджеттик резервдин факты жүзүндө 142,3 млн.сом өлчөмүндө аткарылышы көрсөтүлгөн. Бирок, 2018-жылга республикалык бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчеттун тиркемесиндеги “Мамлекеттик бюджеттик резерв” бөлүмү боюнча пландык жана кассалык чыгымдар нөлдүк мааниде көрсөтүлгөн.

¹⁰КРӨнүн 03.11.2011-жылдагы №694 токтому менен бекитилген

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чечими менен, бул эсептен бөлүнгөн каражаттар, ӨКМ чыгымдарында көрсөтүлгөн. Бул эсептин каражаттарын пайдалануу боюнча белгиленген тартипти бузуу менен, ӨКМ тарабынан мурда башталган иштерди аяктоого каражаттарды багыттоо боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйругунун долбоору демилгеленген.

Алсак, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 11.06.2018-жылдагы №198-б буйругунун негизинде, мурда каралган иш-чаралар 2017-жылы кем каржыланбагандыгына байланыштуу, биринчи кезектеги кечиктирилгис авариялык-калыбына келтирүү иштерин жүргүзүү үчүн 142,3 млн. сом бөлүнгөн. Ошентип, өзгөчө кырдаалдардын кесепеттерин жоюу боюнча чукул иш-чарага кирбеген иш-чараларга каражаттарды бөлүү, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 23.10.2007-жылдагы №509 токтомун бузуу менен жүргүзүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 23.10.2007-жылдагы №509 токтому менен бекитилген, өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана анын кесепеттерин жоюу боюнча атайын эсеп, аны текскөөчү болуп, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү эсептелет, атайын фонддорду түзүүнү тыюу салган Бюджеттик кодексти бузуу бүгүнкү күнгө чейин жабылбагандыгын, белгилей кетүү керек.

Секторлор боюнча бюджеттин аткарылышын баалоо

Жалпы багыттагы мамлекеттик кызмат боюнча, 22 914,1 млн. сомго такталган план алдында факты жүзүндө аткаруу 20895,7 млн. сомду же 91,2 %ды түзгөн. “Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” (5%) максатынын натыйжалуулук индикаторун 3,8%га жогорулатуу жана “Бюджетти аткаруу тартибин жакшыртуу” жана 2017-2019-жылдарга МФБны өнүктүрүү стратегиясында бекитилген, “Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” максаттарына толук жетишпей калууну билдирет ме болжолдуу жана факты жүзүндөгү маанилердин ортосундагы четтөө пайызы 8,8%ды түзгөн.

Тармактар бөлүгүндө абдан көп четтөөлөргө төмөндөгүлөр боюнча жол берилген: эл аралык мамилелер боюнча - 6,6%; кадрдык тейлөөнүн жалпы маселелери боюнча - 7,7 %; шайлоо жана референдумдарды өткөрүү боюнча - 28,8%; кымбат баалуу металлдар боюнча - 13,5 %; жалпы багыттагы жана башка мекемелер боюнча - 6,1 %.

“Билим берүү” республикалык бюджеттин чыгымдары 33 007,3 млн. сомго такталган план алдында 30 773,6 млн. сомду же 93,2%ды түзгөн. “Чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” максатынын натыйжалуулук индикаторун 1,8%га жогорулатуу менен, болжолдуу жана факты жүзүндөгү маанилердин ортосундагы четтөө пайызы 6,8%ды түзгөн.

2017-2018-окуу жылында Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.09.1995-жылдагы №404 “Билим берүү мекемелеринин болжолдуу типтүү штаттарын бекитүү жөнүндө” токтому алынып салынгандыгына (күчүн

жоготкондугу) байланыштуу, Финансы министрлиги тарабынан жалпы билим берүү мектептеринин класс-комплекттеринин толтурулгандыгы жана жалпы билим берүү мектептеринин долбоордук кубаттуулугу боюнча документтер иштелип чыккан эмес. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 28-декабрындагы №843 “Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарын бюджеттик каржылоо маселеси жөнүндө” токтому колдонулбайт жана керектөөлөрдү эсептөө өз ыктыяры боюнча жүргүзүлөт.

“Билим берүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 36-беренесин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.05.2013-жылдагы № 302 “Айыл аймактарынын жана шаарлардын жергиликтүү бюджеттеринен каржылануучу билим берүү уюмдарын Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин аймактык бөлүмдөрү аркылуу республикалык бюджеттен каржылоого которуу жөнүндө” токтомун бузуу менен, республикалык бюджеттен коммуналдык кызматтарды көрсөтүүгө жана имараттарды жана жайларды күтүүгө 86,6 млн.сомго чыгымдар жүргүзүлгөн.

Жогорку жана орто атайын окуу жайларын каржылоонун механизмдери жана стандарттары (ченемдери) жок туруп, окуу жайларынын чыгымдар сметалары тиешелүү эсептөөлөрсүз, бюджеттик жана контракттык негизде окуган окуучулардын контингентин эске албастан түзүлгөндүгүн, белгилей кетүү керек. Натыйжада, контракттык негизде окуган окуучулар боюнча чыгымдар, 159,0 млн.сомдук бюджеттик каражаттар менен төлөнгөн.

Саламаттык сактоо министрлиги боюнча, 2018-жылга мыйзамды бузуу менен, “Санитардык-эпидемиологиялык станциялар жана карантиндик жана кооптуу инфекциялар борбору” бөлүмү боюнча, “Эмгек акы” беренеси боюнча план 290 393,1 миң сомго такталган, каржылоо жана кассалык чыгымдар 290 786,7 миң сомду түзгөн, же 393,6 миң сомго ашыкча каржыланган.

“Социалдык коргоо” беренеси боюнча факты жүзүндөгү аткаруу, пландагы 29 921,3 млн. сом алдында 29 655,3 млн. сомду же 99,1%ды түзгөн.

01.01.2019-жылы Социалдык фонд алдына кредитордук карыз 357,5 млн. сомду түзгөн.

“Реалдуу сектордогу” министрликтер жана ведомстволор боюнча, бюджеттик каражаттар жана атайын каражаттар боюнча дебитордук жана кредитордук карыздын өсүү себеби болуп, 2018-жылдын декабрынын аягында Финансы министрлиги тарабынан каржылоо, дебитордук карыздын жана өздөштүрүлбөгөн калдыктардын бир кыйла суммаларынын болушун эске албастан, объекттерди каржылоого табыштамаларды берүү, келишимдер менен каралбаган аванстык төлөмдөр менен каражаттарды каржылоо болуп саналат.

АЧТӨММдын борбордук аппараты боюнча, ачык коллектордун курулушу боюнча аткарылган иштерди Савай айыл аймагы кабыл алуудан баш тартышына байланыштуу, 2010-жылдан бери «КырКазСтрой» ЖАКы боюнча 9 776,2 миң сом карызы бар.

ММБФда мамлекеттик акциялар пакетинин рыноктук наркын аныктоо кызматы боюнча көз карандысыз баалоочулар боюнча 2008-2009-жылдары пайда болгон 2253,0 миң сом узак мөөнөттүү дебитордук карызды өндүрүү боюнча иштиктүү чаралардын көрүлбөгөндүгүнө байланыштуу, мамлекеттик мүлккө жана Бюджеттик кодекске ылайык, акча каражаттарын тескөө жана контролдоонун деңгээлинин начардыгы үчүн жоопкерчилик коюлат.

Кыргызпатенттин ведомстволук бөлүмдөрүндө:

- Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкана тарабынан, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 31.05.2011-жылдагы №268 “Маданият, искусство жана маалымат мекемелеринин кызматкерлерине эмгек акы төлөө шарттары жөнүндө” токтому менен каралбаган 2,6 млн. сомго төлөмдөр негизсиз жүргүзүлгөн;

- Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкана жана Интеллектуалдык менчик мамлекеттик фонду тарабынан эмгек акы боюнча тиешелүү түрдө 930,4 миң сомго жана 260,4 миң сомго ашыкча чыгымдалган;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 27.04.2015-жылдагы № 258 “Оор жумуштар жана зыяндуу, же эмгек шарттары кооптуу жумуштар үчүн кошумча төлөмдү белгилөөнүн тартиби жөнүндө” токтомун бузуу менен 2,7 млн.сом төлөнгөн.

ӨЭЖПМ боюнча “Миң-Куш поселогунун тиричилигин камсыздоо ишканасы” филиалын күтүүгө республикалык бюджеттен 13586,7 миң сом, 13.07.1996-жылы №265 ал КРӨ 16.05.2017-ж №287 токтому менен бекитилген “Кыргызтеплоэнерго” мамлекеттик ишканасынын Уставынын кабыл алынышына байланыштуу өзүнүн актуалдуулугун жоготкон “Миң-Куш” акционердик коомун социалдык чөйрө объекттерин өткөрүп берүү жөнүндө” КРӨ токтомунда каралган субсидияга 9458,1 миң сом.

Бюджеттик мыйзам боюнча ченемдик-укуктук актылардын сакталашы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.12.2011-жылдагы №767 “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарында жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында кызматтык жана нөөмөттүк автотранспортту азайтуунун эсебинен мамлекеттик бюджеттин каражатын үнөмдөө боюнча чаралар жөнүндө” токтомун бузуу менен, Кыргызпатентте жана Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлигинде пайдалануу чыгымдары 1,1 млн.сомду түзгөн, нөөмөттүк автомашиналар лимиттен ашык кармалып турган (Кыргызпатент - 0,6 млн.сом, Эмгек жана социалдык өнүгүү министрлиги – 0,5 млн.сом).

Эмгек акы фонду боюнча чыгымдарды түзүү жана каржылоо

2018-жылдын башында министрликтер жана ведомстволор үчүн, административдик башкаруу персоналынын жана кенже тейлөөчү персоналдардын (АБП, КТП жана ТТП) шаттык чектелген саны, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.08.2011-жылдагы №473 “Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, администрациялык

ведомстволорунун жана башка мамлекеттик органдарынын штаттык санынын чеги жөнүндө” жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 04.05.2017-жылдагы №253 “Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин, административдик ведомстволорунун жана башка органдарынын техникалык жана тейлөө персоналдарынын штаттык саны жөнүндө” токтомдору менен аныкталган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 7-майындагы №227 “Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин мамлекеттик органдарынын штаттык санын оптималдоо жөнүндө” токтому менен, министрликтер менен ведомстволордун АБПларынын чектелген санына айрым өзгөртүүлөр киргизилген жана 2018-жылдын аягына чейин кызматкерлердин эмгек акы фондусу кайрадан эсептелген.

Министрликтерде жана ведомстволордо жыл бою мамлекеттик кызматчылардын жана КТПлардын бош кызмат орду болуп туруп, эмгек акы боюнча каржылоо, факты жүзүндө болгон керектөөгө карабастан, көп көлөмдө жүргүзүлгөн, мында, Финансы министрлиги отчеттук датага карата бош кызмат орундарынын болушу боюнча министрликтердин жана ведомстволордун маалыматтарын алгандыгы, аудит тарабынан аныкталган.

Мында, 2018-жылдагы мыйзам менен (6-берене), алардын штаттык санын өзгөртүүгө алып келген ченемдик-укуктук актыларды кабыл алуу менен, бюджеттик мекемелердеги бош кызмат орундарынын пайда болушуна байланыштуу, корголгон беренелер боюнча каралган чыгымдардын суммаларын азайтууга жол берилген.

ЭТКМИ боюнча бюджеттик каражаттар боюнча 2018-жыл ичинде, 2018-жылдын январы үчүн эмгек өргүүлөргө төлөө жана социалдык камсыздандыруу чегерүүлөрүн, жеке киреше салыгын ашык төлөө менен байланыштуу, факты жүзүндөгү 12 798,9 миң сом чыгымдар үстүнөн, эмгек акы боюнча кассалык чыгымдарды ашырууга жол берилген. Эмгек акы боюнча 9,8 млн. сомго үнөмдөө, бош кызматтык орундардын натыйжасында түзүлгөн.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 10.02.2012-жылдагы №85 “Мамлекеттик органдары, алардын түзүмдүк бөлүмчөлөрү жана ведомстволук мекемелери көрсөтүүчү мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөрдүн бирдиктүү реестрин (тизмегин) бекитүү жөнүндө” токтомуна ылайык, министрликтер жана ведомстволор тарабынан акы төлөнүүчү кызматтар көрсөтүлөт, алардын алынган кирешелер атайын каражаттар эсебине түшөт жана бекитилген жобого ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген тартипте пайдаланылат.

Алсак, *Кыргыз Республикасынын Маалыматтык технологиялар жана байланыш мамлекеттик комитетинин атайын эсеби жөнүндө Жобого*¹¹ ылайык, атайын эсептин каражаттары маалыматтык технологиялар жана байланыш жаатында талаптагыдай материалдык-техникалык базаны,

¹¹ КРӨнүн 14.10.2016-жылдагы №553 токтому менен бекитилген

Комитеттин кызматкерлерин социалдык коргоо жана кепилдиктерди, нормалдуу иштеши үчүн зарыл шарттарды түзүү максатында түзүлөт.

Ошону менен бирге, талдоо көрсөткөндөй, 2018-жылы атайын эсептин чыгымдарынын негизги үлүшүн, эмгек акы боюнча 21, 7 млн сом чыгымдар түзгөн, бул болсо, эмгек акы боюнча бюджеттик чыгымдардан 1,2 эсе (17 488,2 миң сом) көп.

Бекитилген Жобонун негизинде, ошондой эле жамааттык келишимге ылайык, *МТБМК алдындагы Мамлекеттик байланыш агенттиги тарабынан*, эмгек акыга карата 30, 0 млн сомго кошумча төлөмдөр жана компенсациялар жүргүзүлгөн. Республикалык бюджеттин жана *МТБМК* алдындагы Мамлекеттик байланыш агенттигинин атайын эсебинин каражаттарынан эмгек акыга 49, 4 млн сом багытталган. Мында, атайын эсептин каражаттарынан жүргүзүлгөн төлөмдөр, бюджеттик каражаттардын чыгымдары 1,6 эсе ашырылган.

ӨЭЖПМКда атайын эсептин каражаттары боюнча эмгек акыга 10 900,0 миң сом бекитилген, 2016-2018-жлдарга карата жамааттык келишим шарттарына ылайык, кошумча төлөмдөр жана компенсациялар менен байланыштуу, 25 751,0 миң сомго такталган. Каржылоо жана кассалык чыгымдар 25 736,2 миң сомду түзгөн, анын ичинен, транспорттук чыгымдарды компенсациялоого (914,8 миң сом), жол кире жана тамак-аш (9757,4 миң сом) жана Соцфондго чегерүүлөр (227,8 миң сом), бардыгы болуп 10 900,0 миң сом. Ошентип, 2111 “Эмгек акы” беренесинин эсебинен, транспорттук кызмат көрсөтүүлөргө - 775,0 миң сомго, тамак-аш продуктыларын сатып алууга - 7 717,2 чыгымдар жүргүзүлгөн, алар максатсыз чыгымдар болуп эсептелет.

ӨЭЖПМКнын кызматкерлеринин тамак-ашына компенсация төлөө, 2015-жылдан тартып, “Эмгек акы” беренеси боюнча Финансы министрлигинин сунушуна ылайык жүргүзүлүүдө, ошону менен бирге, Бюджеттик классификация менен бекитилген, чыгымдарды экономикалык классификациялоонун талаптары сакталбагандыгын, белгилей кетүү керек.

Ошондой эле, кызматтык автомашиналары бар, жетектөөчү курамдын (төрага, статс-катчы, 3 орун басар) жол кирелери үчүн, 27,6 миң сомго негизсиз төлөмдөр жүргүзүлгөн, алар бюджетке калыбына келтирилүүгө тийиш.

ӨЭЖПМК алдындагы Мамлекеттик картография-геодезика кызматы

Мамлекеттик картография-геодезика кызматынын штаттык саны 2018-жылдын башында 259 бирдикти түзгөн, ал 2018-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 07.05.2018-жылдагы №227 токтомуна ылайык өзгөртүлгөн жана 254 бирдик санында белгиленген. ТТП жана КТП саны 34 бирдикти түзгөн.

2018-жыл ичинде кадрлардын көп келип-кетишинен улам, 87 бош кызмат орудунун штаттык бирдиги болгон, ал жерде эмгек акынын жылдык суммасы 15 360,0 миң сомду түзгөн.

Эмгек акы фондусунан штаттык жүгүртмөдө каралбаган төлөмдөр 15 448,7 миң сомго жүргүзүлгөндүгүн белгилей кетүү керек, анын ичинен, талаа жана камералдык сезондук иштер – 7 105,9 миң сом, убактылуу эмгек акы (кызматтык маяна) - 8 342,8 миң сом өлчөмүндө.

“Оор жумуштар жана зыяндуу, же эмгек шарттары кооптуу жумуштар үчүн кошумча төлөмдү белгилөөнүн тартиби жөнүндө” Жобону¹² бузуу менен, жумуш орундарына аттестациялоо жүргүзбөстөн туруп, компьютерде иштеген зыяндуулугу үчүн, жумушчу орундарында электрондук жана магниттик талаанын чыңалуусуна жүргүзүлгөн өлчөө жөнүндө корутундунун негизинде, министрликтер жана ведомстволор тарабынан кызматтык акыга карата 25%га чейин кошуп төлөө белгиленген.

Алсак, АЧТӨЖММда борбордук аппараттын 84 кызматкерине жана ТТПнын 12 персоналына 3 933,6 миң сом суммасында кызматтык акыларга карата 25 пайыз өлчөмүндө кошуп төлөөлөр жүргүзүлгөн, КЧТЧКМада - борбордук аппараттын 56 кызматкерине жана ТТПнын 8 персоналына жалпы 2 714,6 миң сом суммасында кошуп төлөнгөн.

АЧТӨММдын, Саламаттык сактоо министрлигинин, Кыргызпатенттин, БИМдин, ММТМдын, Эмгексоц.министрлигинин жана ЖИДТСМанын ведомстволук жана аймактык бөлүмдөрүндө, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.01.2011-жылдагы №473, 04.05.2017-жылдагы №253, 07.05.2018-жылдагы №227 токтомдорун бузуу менен, 72,0 млн.сомго чейин жылдык күтүү менен, штаттан ашык бирдиктер бар.

Коммуналдык чыгымдардын каржылоонун жана ижара акыларынын негиздүүлүгү

“Бюджеттик уюмдардын пайдаланылган электр энергиясы үчүн энергетикалык купон менен эсептешүү тартиби жөнүндө” Жобо менен, берилген купондорду эсепке алуу Финансы министрлигине, ал эми алардын төлөнүшүн эсепке алуу Борбордук казыналыкка жүктөө каралган. Бирок, бул тартип күчүнө кирген эмес жана токтом аткарылбайт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 20.06.2018-жылдагы №208 буйругу менен, 23 министрлик жана ведомстволор үчүн, электр энергиясын керектөө лимити белгиленген эмес.

Бюджеттик классификациялоону¹³ бузуу менен, “Ижара акысы” беренеси менен, коммуналдык кызмат көрсөтүүлөр боюнча чыгымдар, жалпы багыттагы мамлекеттик кызмат тарабынан, электр энергиясына төлөө боюнча чыгымдар реалдуу сектор боюнча көрсөтүлгөн.

Алсак, “Кыргыз Республикасынын Президентинин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Иш башкармалыгынын алдындагы Мамлекеттик имараттар департаменти (мындан ары – Департамент) менен түзүлгөн, коммуналдык чыгымдарды жана имаратты пайдалануу боюнча

¹² КРӨнүн 27.04.2015-жылдагы №258 токтому менен бекитилген

¹³ КРФМнин 21.12.2017-жылдагы № 161-б буйругу менен бекитилген

чыгымдарды төлөө жөнүндө келишимге ылайык, коммуналдык кызмат көрсөтүүлөрдөн сырткары, Департаменттин жеке чыгымдары болуп эсептелген, алардын чыгымдалышы боюнча тастыкталган документтер жок туруп, бюджеттен 50,2 млн. сом суммасындагы каражаттар ашыкча каржыланган, анын ичинен, эмгек акы - 26,8 млн.сом, сатып алуулар - 3,6 млн.сом; капиталдык оңдоо - 7,2 млн.сом; кезектеги оңдоо – 3,1 млн.сом; салыктар – 9,5 млн.сом.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызынын жана аны тейлөөнүн абалы

ИДПга карата мамлекеттик карыздын катышы - 56,0%ды, ал эми ИДПга карата тышкы карыз - 48,0%ды түзгөн. Ошону менен бирге, ЕАЭБдин экономикалык саясаты алкагында мамлекеттик карыздын босогосу 50% өлчөмүндө аныкталган, же ашыруу 6,0 пайыздык пунктту түзгөн.

“Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызынын түзүмү” отчетуна ылайык, 31.12.2018-жылга карата мамлекеттик карыз (долларга карата сомдун курсу 69,85 сом) 311 834,67 млн. сомду же 4 464,35 млн. АКШ долларын түзгөн, анын ичинен:

- ички карыз - 44 606,03 млн. сом же 638,6 млн. АКШ доллары (14,3%);
- тышкы карыз - 267 228,64 млн. сом же 3 825,75 млн. АКШ доллары (85,7 %).

2017-жылдагы деңгээлге салыштырмалуу Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызы сом менен алганда 351,7 млн. сомго көбөйгөн, мында валюталык катышта 74,95 млн. долларында азаюу жүргөн (тышкы карыз - 14 313,3 млн. сомго же 264,1 млн. АКШ долларына азаюу, ички карыз - 13 664,9 млн. сомго же 189,1 млн. АКШ долларына көбөйүү).

Негизги кредитор Кытайдын Экспорттук-импорттук банкы кала берет, анын алдындагы карыз 31.12.2018-жылга карата 120 098,5 млн. сомду же 1 719,4 млн. АКШ долларын түзгөн, бул болсо, тышкы карыздын жалпы суммасынан (267 228,64 млн. сом же 3 825,75 млн. АКШ доллары) 44,9 %ды же ИДПга (2018-жылы ИДП - 557 113,3 млн. сом) карата 21,5 %ды түзгөн.

2017-2018-жылдарга карата Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызынын түзүмү

(млн. сом)

Кредит берүүчүлөр	Отчеттор		Четтөө
	2017-жыл	2018-жыл	
Эки тараптуу жеңилдетилген			
Кытайдын Экспорттук-Импорттук Банкы	117586,64	120098,48	-2511,84
Натексис Банк (Франция)	366,57	348,34	18,23
Япондук Эла аралык кызматташуу агенттиги	16771,51	17069,52	-298,01

Банк КФВ (Германия)	5986,63	5649,19	337,44
Кореянын Экспорттук-Импорттук Банкы	1173,03	1114,04	58,99
Араб экономикалык өнүгүү Кувейт фонду (АЭӨКФ)	522,06	772,68	-250,62
Россия	16521,48		16521,48
Сауд өнүгүү фонду	1066,60	1233,83	-167,23
Түркия Республикасынын Өкмөтү	6677,43	6775,45	-98,02
Абу-Даби өнүгүү фонду (БАЭ)	623,62	740,48	-116,86
Бардыгы	167295,57	153802,01	13493,56
Эки тараптуу жеңилдетилбеген			
Даниянын Экспорттук-кредиттик фонду	208,86	203,61	5,25
Гермес Кредитверзихерунгс Актингезельшафт (Германия)	434,58	404,64	29,94
Бардыгы	643,44	608,25	35,19
Көп тараптуу жеңилдетилген			
Эл аралык валюталык фонд (ЭВФ)	13787,38	11653,49	2133,89
Нефтинин экспорттоочу өлкөлөр уюмунун (НЭӨУ) Эл аралык өнүгүү фонду	326,51	374,47	-47,96
Азия өнүгүү банкы (АӨБ)	41356,84	40666,18	690,66
Евразия өнүгүү банкы (ЕАӨБ)	791,17	1912,35	-1121,18
Европалык биримдик	1238,35	1200,09	38,26
Эл аралык өнүктүрүү ассоциациясы (МАР, Дүйнөлүк банк)	45902,45	46112,18	-209,73
Өнүктүрүүнүн Ислам банкы развития (ИӨБ)	5301,12	5579,55	-278,43
Айыл чарбасын өнүктүрүүнүн эл аралык фонду (АЧӨЭФ)	1071,56	1402,66	-331,10
Өнүгүүнүн түндүк фонду (ӨТФ)	325,40	299,17	26,23
Бардыгы	110100,78	109200,14	900,64
Көп тараптуу жеңилдетилбеген			
Европа реконструкциялоо жана өнүгүү банкы (ЕРӨБ)	3 502,21	3 618,23	-116,02
Бардыгы	3 502,21	3 618,23	-116,02
Бардык мамлекеттик карыз	281 542,00	267 228,63	14 313,37

Мамлекеттик карыздын учурдагы өлчөмдөрү, бюджетке маанилүү жүк келтирип, ошондой эле анын мүмкүнчүлүгүн чектөө менен, бюджеттин туруктуулугуна таасирин тийгизет.

2025-2031-жылдар аралыгында кезектеги тышкы карызды тейлөөнүн эң жогорку мезгили башталат жана ири кредиттер боюнча негизги карыз суммаларын төлөө жүргүзүлө тургандыгын, белгилөө зарыл, ушуга байланыштуу мамлекеттик карызды тейлөө суммасы маанилүү көбөйөт. Ушуга байланыштуу тышкы карызды тейлөөгө келечекте чыгымдарды азайтуу үчүн карызды реструктуризациялоо боюнча активдүү чараларды көрүү зарыл.

2,0 млн.еврого “Талас шаарын суу менен жабдуу жана канализацияны реабилитациялоо” долбоору боюнча ЕӨРБ менен кредиттик макулдашууну каттоо бөлүгүндөгү “Мамлекеттик карызды жана мамлекеттик кепилдиктерди эсепке алуу китеби жөнүндө” Жобонун¹⁴ талаптарын өз учурунда аткаруу камсыздалган эмес (25.03.2019-жылы аудиттин жүрүшүндө эсептик жазуу жүргүзүлгөн).

Мамлекеттик карызды тейлөө

Факты жүзүндөгү чыгымдар 11 942,8 млн. сомду (негизги сумма - 8245,5 млн. сом жана пайыздар - 3 697,3 млн. сом) түзгөн, же такталгандан 481,7 млн. сомго аз.

Чыгымдарды азайтуунун негизги себеби болуп, 2018-жылга бюджетти бекитүүдө чет элдик валютага карата сомдун болжолдуу курсун белгилөө (факты жүзүндөгү 68,8 сом алдында - 71,6 сом) менен байланыштуу пайда болгон курстук айырма болуп эсептелет. Ошондой эле, курстук айырмадан улам, факты жүзүндө эсептелген милдеттенмелер менен колдонуудагы кредиттерди тейлөөнүн болжолдуу суммаларынын ортосунда четтөө пайда болгон.

Бекитилген болжолдоого карата мамлекеттик карызды тейлөөнүн факты жүзүндөгү көлөмүнө ылайык келүү деңгээли 92,8%ды, такталганга карата - 97,6%ды түзгөн. Факты жүзүндөгү аткаруудан чыгымдардын бекитилген болжолдоосунун четтөөсү 7,2%ды түзгөн жана багытты 2,2%га (5%) көбөйткөн. Ошону менен бирге, мамлекеттик карызды тейлөө боюнча чыгымдардын болжолдоонун реалдуулугу камсыздалган эмес, бул бюджеттик каражаттарды 582,4 млн. сом суммасында ашыкча резервдөөгө алып келген.

Мамлекеттик тышкы карызды тейлөө боюнча чыгымдар (млн. сом)

Чыгымдар	2017-ж. план	2017-ж. факт	2018-ж. бекитил ген	2018-ж. тактал ган	2018-ж. факт	Четтөө %да

¹⁴ КРӨнүн 08.08.2002-жылдагы N 539 токтому менен бекитилген

Пайыздар	4 040,6	3 469, 7	4308,9	3896,0	3 697, 3	85,8/94,9
Негизги сумма	7 082,2	6 487, 5	8772,3	8438,5	8 245, 5	94,0/97,7
Бардыгы	11 122,8	9 957, 2	13081,2	12334, 5	11 942, 8	91,2/96,8

Бекитилген болжолдоого карата мамлекеттик тышкы карызды тейлөөнүн факты жүзүндөгү суммасы 91,2%ды, ал эми такталганга карата 96,8%ды түзгөн. Факты жүзүндөгү аткаруудан бекитилген болжолдоонун четтеши 8,8%ды түзгөн жана багытты 3,8% (5%) көбөйткөн, бул болсо, бюджеттик каражаттарды 1138,4 млн. сом суммасында ашыкча резервдөөгө алып келген.

2018-жылы 87% бардык төлөмдөр АКШ долларында жүргүзүлгөн. операциянын калган бөлүгү Евро, Япон йени, Кувейт динары, Корей вону, Кытай юаны, БАЭ дирхамы жана Сауд риалы ортосунда бөлүштүрүлгөн. Мындан сырткары, мамлекеттик тышкы карызды тейлөө процессинде, кыргыз сомунда операцияларды жүргүзүү орун алган. Бул транзакциялар чет элдик валютада төлөмдөрдүн курстук айырмасын түзөтүү максатында жүргүзүлгөн (каражаттарды Борбордук казыналыктын эсебине кайтаруу же курстук айырма пайда болгондо Улуттук банк жакка кошуп төлөө).

984,0 миң АКШ долларындагы 7 долбоор боюнча тышкы карызды тейлөө боюнча төлөмдөрдүн аныктыгы жана тууралыгы маселеси боюнча, учурда донорлор менен тактоо жүрүп жатат.

Мамлекеттик карыздын курамында төмөндөгү программа боюнча ЭВФ алдында Улуттук банктын карызы бар: ESF (2008-2010) - 31.12.2018-жылга карата 2,3 млн. АКШ долларындагы калдык менен, 46,3 млн. АКШ доллары.

“Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын “Улуттук банктын укуктук статусу” 14-беренесине (6-п.) ылайык, Улуттук банк Кыргыз Республикасынын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт, Кыргыз Республикасы Улуттук банктын милдеттенмелери боюнча жоопкерчилик тартпайт.

Кредиттик макулдашуулардын финансылык шарттарын талдоодо, өздөштүрүлбөгөн кредиттик каражаттардын калдыктарына комиссия жана бир жолку жыйым түрүндө, өзгөчө төлөмдөрдү тейлөөнү оордотууну караган макулдашууларды айрым донорлор менен түзүү белгиленген.

Алсак, өзгөчө төлөмдөр төмөндөгү кредит берүүчүлөр менен түзүлгөн макулдашууларда каралган:

- Кытайдын Экспорттук-Импорттук банкы – кредиттин бардык суммасынан 0,18% өлчөмүндөгү бир жолку комиссия жана кредиттин өздөштүрүлбөгөн суммасына төлөм - 0,25%;

- Европалык реконструкциялоо жана өнүгүү банкы - кредиттин бардык суммасынан 1% өлчөмүндөгү бир жолку комиссия жана кредиттин өздөштүрүлбөгөн суммасына төлөм - 0,5%;

- Евразиялык өнүгүү банкы – кредиттин бардык суммасынан 1% өлчөмүндөгү бир жолку комиссия жана кредиттин өздөштүрүлбөгөн суммасына төлөм - 0,5%;

- Банк КфВ (Германия) - өздөштүрүлбөгөн суммасына төлөм - 0,25%, айып пул - 3%.

Төлөнгөн каражаттардын жалпы суммасы, бир жолку комиссия түрүндө – 4 378,6 миң АКШ долларын, 1 255,6 миң кытай юанын жана 532,0 миң евро; өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссия - 9 608,3 миң АКШ долларын, 541,3 миң кытай юанын жана 1 239,2 миң евро түзгөн.

Бир жолку жыйым (бир жолку комиссия) жана өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссия (резервдөө) түрүндө төлөнгөн өзгөчө төлөмдөр, республикалык бюджеттин кошумча чыгымдары болуп эсептелет жана “башка төлөмдөр” позициясы боюнча көрсөтүлүүгө тийиш, мында, отчет боюнча алар “пайыз” катары көрсөтүлгөн.

Ички карыз

Факты жүзүндөгү чыгымдар 11804,9 млн. сомду (негизги сумма – 8419,4 млн. сом жана пайыздар – 3385,5 млн. сом) түзгөн, же такталгандан 100,7 млн. сомго аз.

Бекитилген болжолдоого карата ички карызды факты жүзүндө тейлөө суммасы 94,3%ды жана 0,5%га (5%) багытты көбөйтүү менен, четтөө пайызы - 5,5%ды түзгөн, бул болсо, бюджеттик каражаттарды 706,7 млн. сомго резервдөөгө алып келген, ал курстук айырмадан улам болгон.

Бекитилген көлөмдөрдөн пайыздарды жана негизги сумманы төлөө боюнча факты жүзүндөгү чыгымдардын четтөөнүн негизги себеби болуп, төмөндөгүлөр эсептелет:

- МБК түзүмү жана эмиссия календары, кирешенин кезектеги деңгээлине жана түзүлгөн суроо-талапка жараша, жыл ичинде түзөтүлгөн;

- азаюу жагына МБК боюнча негизги сумманы төлөө боюнча четтөө, аларга болгон суроо-талаптын жоктугунан улам, кыска мөөнөттүү МБКларды жайгаштырууну токтотууга байланыштуу пайда болгон;

- азаюу жагына пайыздарды төлөө боюнча четтөө, узак мөөнөттүү МБКларды кошумча чыгаруу менен байланыштуу пайда болгон.

Аларды кароочу болуп Улуттук банк эсептелген, МБК бөлүгүндө ички карызды тейлөө боюнча төлөмдөрү аныктыгы жана негиздүүлүгү маселеси боюнча, төмөндөгүлөрдүн негизинде, 5% жогорку пайыздык кою менен 25 жылга чыгарылган, узак мөөнөттүү баалуу кагаздардын тастыкталбаган каттоосу менен 965 272,9 миң сомго төлөм аныкталган:

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.07.1996-жылдагы № 336 токтому жана Улуттук банк алдындагы «Кыргызагропромбанк» ААКсынын карызын кайрадан тариздөө боюнча Финансы министрлиги (Нанаев К.К.)

жана Улуттук банк (Султанов М.А.) ортосунда түзүлгөн 03.12.1996-жылдагы макулдашуу;

- Финансы министрлигинин 03.12.1996-жылдагы №141/п-6 буйругу (кол тамгалар жок).

Бул казыналык милдеттенме боюнча, 01.01.2019-жылдагы абал боюнча республикалык бюджеттен 1 573,4 млн. сом төлөнгөн, же 608,1 млн. сомго ашыруу менен. Буга байланыштуу, бул милдеттенмелерди реструктуризациялоо/кыскартуу боюнча активдүү чараларды көрүү зарылдыгы пайда болгон.

Мамлекеттик баалуу кагаздарды чыгаруу жана жайгаштыруу

2018-жылы мыйзам менен, баалуу кагаздарды чыгаруудан бюджеттин ресурстук бөлүгүнө 14 850,0 млн. сом каражаттардын келип түшүүсү пландалган, анын ичинен: МКВ – 4 455,0 млн. сом, МКО - 10 395,0 млн. сом.

2018-жылдын 26-декабырында мыйзамга киргизилген өзгөртүүлөр менен, баалуу кагаздарды чыгаруу 18 350,0 млн. сомго (МКВ - 2 500,0 млн. сом жана МКО - 15 850,0 млн. сом) такталган, же узак мөөнөттүү МБКларды чыгарууну 5 455,0 миң сомго көбөйтүү жана кыска мөөнөттүү МБКларды чыгарууну 1 955,0 миң сомго азайтуу эсебинен, баштапкы бюджетке карата 3 500,0 млн. сомго көбөйтүлгөн.

МБКларды жайгаштыруудан факты жүзүндө бюджетке 18 347,6 млн. сом (МКО – 15865,8 млн. сом, МКВ – 2 481,8 млн. сом) түшкөн, анын ичинен, республикалык бюджетке өзгөртүүлөр киргизилгенге чейин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин алдын ала жактыруусуз, Бюджеттик кодексин 59-беренесин бузуп, бекитилген бюджеттен ашыкча 1 639,5 млн. сомго (МКВ – 208,8 млн. сом жана МКО – 1 430,7 млн. сом) МБКны чыгарууга жол берилген.

Мамлекеттик баалуу кагаздардын эмитенти Финансы министрлиги аларды жайгаштыруучу агент – Улуттук банк, ал эми баалуу кагаздарды сатып алуучулар – артыкчылыктуу коммерциялык банктар болуп эсептелерин эске алуу менен МБКларды чыгаруунун номиналдык наркы менен аны сатуунун ортосунда алынган 3 755,0 млн. сом айырма, коммерциялык банктардын шарттуу пайыздык кирешеси болуп эсептелет.

Бюджеттер аралык мамилелерди администрлөө абалы

2017-2018-жылдарда МФБнын стратегиясында пландаштырылган төмөнкү чаралар толук көлөмдө ишке ашырылган эмес:

- финансылык жыл башталганга чейин аларга республикалык бюджеттен трансферттер боюнча маалымат сунуштоо бөлүгүнүн жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджет процессинин укуктук базасын өркүндөтүү боюнча сунуштарды иштеп чыгуу;

- натыйжалуулук индикаторлорунун негизинде теңдөө грантынын формуласын жакшыртуу;

- жергиликтүү бюджеттердин киреше бөлүгүн болжолдоо үчүн экономикалык жана статистикалык көрсөткүчтөрдүн бирдиктүү автоматташтырылган базасын иштеп чыгуу;

- жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ресурстары жана алардын чыгаша укуктары ортосунда ажырымдын кыскарышын камсыз кылуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу үчүн, бюджеттер ортосунда трансферттер тутумун изилдөө.

Ошондой эле, бюджеттер аралык мамиленин киреше потенциалынын ачык-айкындуулук механизмдерин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджеттик камсыздалышын теңдөө принциптерин камсыз кылуу боюнча бюджеттер аралык мамиле сапатынын жетиштүү жакшыруусу байкалган жок.

Ырааттуу бөлүштүрүү үчүн жыл акырына карата пайдаланылбаган бюджеттик каражаттардын калдыктарын максаттуу трансферттерди (аларды берүү тартибин жана механизмдерин жөнгө салуу, керектөө көлөмүн аныктоо, пайдаланылышына мониторинг жүргүзүү жана регламенттөө), тескөө боюнча ченемдик укуктук базаны түзүү талап кылынат.

Теңдөөчү трансферттер

Теңдөөчү трансферттер (мындан ары текст боюнча – ТТ) – бул, социалдык-экономикалык абалдын туруктуулугун колдоо максатында минималдуу мамлекеттик социалдык стандарттарга ылайык жергиликтүү бюджеттин чыгымдарын каржылоону камсыз кылуу үчүн республикалык бюджеттен сунушталуучу трансферттер.

Дотациялык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджетинде жыл сайын бюджеттик жылдын акырында пайдаланылбаган каражаттар калдыгы түзүлөт, алар 01.01.2018-жылга - 755,1 млн. сомду жана 31.12.2018-жылга - 717,4 млн. сомду же алынган суммадан 39,0%. Бюджеттик жылдын акырында калдык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджетинде кезектеги жылы киреше катары эсепке алынган эмес жана анын чыгымдар бөлүгүндө бөлүштүрүлгөн эмес, бул өтүп жаткан жылы алардын кошумча бөлүнүшүнө алып келген.

2018-жылдын башында 755,1 млн. сом калдык болсо да, айрым дотациялык жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында 2017-жыл боюнча теңдөөчү трансферттер көлөмү 56,1 млн. сомго көбөйтүлгөн.

Республикалык бюджеттен жергиликтүү бюджетке теңдөөчү трансферттерди каржылоодо өсүш динамикасы менен карыздын абалы эске алынбайт, алардын ичинен дебитордук - 911,0 млн. сом жана кредиттик – 520,9 млн. сом.

2018-жылдагы Мыйзамдын 6-беренесин бузуу менен, региондордогу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын 2018-жылдын аягына 2 139,8 млн. сом суммада бюджеттик каражаттардын калдыгы болгон учурда коммуналдык кызматтар боюнча 178,8 млн.сом кредиттик карызга жол берилген, 2017-жылдагы деңгээлден 12,7 млн. сомго өскөн (166,1 млн. сом).

Республикалык бюджеттен бөлүнгөн 2 299,8 млн. сомго максаттуу трансферттер жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын чечимдеринин негизинде, пайдаланылган (эмгек акыга кошумча акылар, сый акылар жана ар кандай социалдык кепилдиктер).

Электр жана жылуулук энергиясын керектөө лимитинин сакталышы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 20.06.2018-жылдагы №208-б буйругу менен, бюджеттик уюмдар үчүн 2018-жылга электр, жылуулук энергиясын жана жаратылыш газын керектөө лимити бекитилген.

Жылуулук энергиясын керектөөгө чыгымдарды пландаштыруу төмөндөтүлгөн тарифтер боюнча ишке ашырыла тургандыгы аныкталган, натыйжада, жер-жерлерде ири карыз суммалары келип чыккан. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында бекитилген лимиттерден үстүнө 142,0 млн.сом электр жана жылуулук энергиясын керектөөгө жол берилген.

Жергиликтүү бюджеттерден республикалык деңгээлге өткөрүлүп берилген мекемелерди каржылоо

Республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн облустардагы Ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн аппараттары жана согуш ардагерлеринин, куралдуу күчтөрдүн жана оорук эмгекчилеринин областтык кеңештери күтүлөт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Ош, Жалал-Абад жана Ысык-Көл облустарында ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн аппараттарынын республикалык бюджет каражаттарын туура пайдалангандыктарына жүргүзүлгөн аудиттин жыйынтыгы боюнча, 10,4 млн. сомго бузуу аныкталган.

Өнүгүү бюджетти

Капиталдык салымдар

“Республикалык бюджеттин эсебинен каржыланган капиталдык салым формасында жүзөгө ашырылган инвестициялык долбоорлордун тизмегин түзүү жөнүндө” жобого¹⁵ ылайык, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 26.01.2018-жылдагы № 27-б буйругу менен, 2018-жылга каралган республикалык бюджеттен каржыланган Курулуш жана реконструкциялоо объекттеринин тизмеси түзүлүп, бекитилген.

Мыйзам менен 2018-жылга капиталдык салымдарды каржылоого 2900,0 млн. сом суммасында каражаттар бекитилген, ал өткөн жылдарда каралган объекттерди курууну аяктоого жана алардын артыкчылыктуулугун эске алуу менен, 2018-жылга карата бекитилген тизмеге ылайык объекттерди курууга, реконструкциялоого багытталган.

Бирок тизмеге 2 589,5 млн. сомго бүткөрүлүүчү 2003-2017-жылдарда башталган 82 объект, анын ичинде 59 мектеп (1 916,8 млн.сом), 19 мектепке чейинки балдар мекемелери (609,8 млн. сом), 4 спорттук курулма (62,9 млн. сом) киргизилген эмес.

¹⁵ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.12.2017-жылдагы № 855 токтому менен бекитилген.

Жобону бузуу менен, бүткөрүлбөгөн объекттердин каржылоо артыкчылыктарын сактабастан, тизмеге 1 417,1 млн. сомго сметалык нарктагы 33 жаңы объект киргизилген, алар боюнча 2018-жылга 120,5 млн. сом пландаштырылган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйруктарынын негизинде, каржылоо планы 5 874,4 млн. сомго чейин жеткирилген, иш жүзүндө 5 555,9 млн. сомго же 94,6%га каржылоо ишке ашырылган, 318,5 млн. сом жеткире каржыланган эмес.

2018-жылы капиталдык салымдарды өздөштүрүү 13 капиталдык салым администраторлору тарабынан ишке ашырылган (заказчы-куруучулар).

2018-жылы негизги капиталдык салым администраторлорунан болуп төмөнкүлөр эсептелген:

- ТЖКД - 2 788,8 млн. сомго, бул бардык салымдардын 50,2%ын түзөт;
- ЖЧД - 2 131,3 млн. сом (38,4%);
- АЧТӨММ - 370,0 млн. сом (6,6%).

Ошентип, Өкмөт жана Финансы министрлиги тарабынан бүткөрүлбөгөн объекттердин артыкчылыктуу кошуу принциптерин сактоо боюнча жобонун талаптарын бузуу менен 2018-жылга тизме түзүлгөн.

Тизмеге көп жолу түзөтүүлөрдү киргизүү, жаңы курулуш объекттерин пайдаланууга берүүдө экономикалык жана социалдык максатка ылайыктуулугунун так негиздүүлүгүнүн жоктугу, айрым объекттер үчүн каржылоо көлөмүнүн кыйла өзгөрүүсү, бюджеттик инвестициялар көлөмүнүн толук чагылдырылбашы МФБ өнүктүрүү стратегиясын жүзөгө ашыруу боюнча Орто мөөнөткө каралган иш-аракеттер планынын индикаторлоруна каршы келүү менен капиталдык салымдар боюнча чыгымдарды болжолдоолорунун чындыкка дал келбешин, бюджеттин ачык-айкындуулугунун жана финансылык тартиптин начарлашын көрсөтүүдө.

Каржылоодо бюджеттик тобокелдиктердин келип чыгышы мүмкүнчүлүгүнө терең талдоо жүргүзүлбөйт, бул аткарылбаган иш көлөмүн каржылоого жана мындан улам дебитордук карыздын өсүшүнө алып келет. Жыл башына салыштырганда дебитордук карыздын 75,7 млн. сомго (13,8 %) жана кредиттик карыздын 48,9 млн. сомго (35,3%) өсүшүнө жол берилген.

Дебитордук карыз суммасы жогору болгондугуна карабастан каржылоо фактылары аныкталган, бул да анын кезектеги өсүү жолун шарттаган. Мисалы, тандап караганда 5 объект боюнча дебитордук карыздын 44,6 млн. сомго өсүшүн шарттаган (бул төмөнкү мектептерде белгиленген: Москва районунун Мураке айылындагы Бегалиева атындагы мектепте - 2,1 млн.сом; Кара-Буура районунун Кайнар айылында – 8,8; Талас районунун Көк-Кашат айылында – 11,9; Москва районунун Беловодск ПССУда– 17,0; Араван районунун Мангыт а/а аймактык оорукананын имаратында - 3,8 млн.сом).

2018-жылдын 27-декабрында 27,6 млн. сомго каржылоо ичинен, республикалык бюджетке пайдаланылбаган калдык катары 20,3 млн. сом же 73,5% кайтарылган, же 7,3 млн. сом ооруканаларда иш көлөмү аткарылбагандыгы үчүн алдын ала төлөм катары чегерилген.

Мамлекеттик бюджет каражаттарын пайдалануу менен республиканын аймагында курулуш иштерин жүргүзгөн заказчы-куруучулардын кызматына сарптоолор ченеми Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 13.06.2006-жылдагы №423 токтому менен, негизги капиталга инвестициялардын (капиталдык салымдар) жана негизги фонддорду оңдоого сарптоолор көлөмүнүн 2,9%га чейинки өлчөмдө бекитилген.

Заказчы-куруучулардын кызматын күтүүгө, 2018-жыл үчүн республикалык бюджеттен каржылануучу капиталдык салымдардын жалпы суммасынан болжолу менен 80,0 млн.сом багытталган.

Ошону менен бирге, белгиленген ченем да чектүү жана бекитилбеген болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, бюджеттик каражаттарды үнөмдөө максатында, ФМ заказчы-куруучулардын кызматынын сарптоолорун каржылоону 2,9% чегинде, заказчы-куруучулардын капиталдык салымдарды өздөштүрүүгө байланыштуу сарптоолорунун эсептеринин негизинде жүргүзүүсү зарыл.

2018-жыл үчүн республикалык бюджет жөнүндө отчеттогу “Финансы министрлиги “Капиталдык салымдар” ведомстволук классификациясындагы “Имараттар жана курулмалар” беренеси боюнча маалыматтар менен тизмеде бекитилген объекттерди каржылоо маалыматтары ортосунда 7,8 млн.сомго дал келбестиктер аныкталган.

Алсак, 2018-жыл үчүн тизмеге Кыргыз Республикасынын чек арасынын жанында жайгашкан калктуу пункттардын социалдык инфраструктурасын өнүктүрүү үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 21.09.2018-жылдагы № 437 “Кыргыз Республикасынын өзгөчө статуска ээ айрым чек ара жанында жайгашкан аймактардын коопсуздугун камсыз кылуу жана социалдык-экономикалык жактан өнүктүрүү боюнча 2018-2020-жылдарга каралган мамлекеттик программанын баскычын жүзөгө ашыруу боюнча иш-чаралар планы жөнүндө” токтомуна ылайык каржыланган объекттер кирген эмес.

Дем берүүчү (үлүштүк) гранттар

2018-жылга Мыйзамга ылайык, «Дем берүүчү (үлүштүк) гранттар» беренеси боюнча 500,0 млн.сом каралган.

Жыл ичинде дем берүүчү (үлүштүк) гранттардын эсебинен каржыланган долбоорлор боюнча курулуш иштерин аткарууга өткөрүлгөн конкурстун жыйынтыгы боюнча 145,0 млн. сом үнөмдөлгөн жана “2018-жылдагы Мыйзамга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык, 355,0 млн.сомго тактоо киргизилген, мында 203,1 млн.сомго 79 долбоор каржылоо булагысыз калган.

2018-жылы 472 долбоор катталган, алардын ичинен дем берүүчү (үлүштүк) гранттар долбоорлорун бекитүү боюнча комиссиянын кароосуна жалпы 921,0 млн.сом суммасына 295 долбоор сунушталган, алардын ичинен:

- гранттарга керектөө - 718,6 млн.сом;

- жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өздүк каражаттары - 202,4 млн.сом.

Сунушталган 295 долбоордун ичинен жобонун¹⁶ талаптарына ылайык, 710,0 млн.сомдук керектөө менен, 292 долбоор туура келет.

Долбоорлорду тандоо боюнча комиссиянын чечиминин негизинде, рейтингге ылайык 507,0 млн. сомго 213 долбоор тандалган.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын республикалык бюджеттен каржылоо жөнүндө табыштамаларына ылайык, “Дем берүүчү гранттар” беренеси боюнча 212 долбоор боюнча 348,4 млн.сом бөлүнгөн. 31.12.2018-жылга карата 196 долбоор толук көлөмдө аяктаган.

Жеринде барып жүргүзүлгөн аудитке ылайык, 26 объект каралып, сунушталган иш көлөмү актысынын негизинде иш жүзүндө аткарылган иш көлөмүн контролдоп өлчөө жүргүзүлүп, иш көлөмү 7 514,9 миң сомго ашырылгандыгы аныкталган, алардын ичинен, аудиттин жүрүшүндө 4 956,8 миң сом кайтарылган, калган кайтарылбаган сумманын калдыгы 2 558,1 миң сомду түзгөн.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары бухгалтердик баланста жана финансылык отчетто бүткөрүлгөн объекттердин толук наркын дем 1,7 млн сом берүүчү гранттарды пайдалануу менен дайыма эле чагылдырылган эмес.

Тыштан каржылоо (кредиттер жана гранттар)

Иш жүзүндө аткаруу 14 824,7 млн. сомду түзгөн (кредиттер - 9 087,3 млн. сом, гранттар - 5 737,4 млн. сом) же бекитилген бюджетке салыштырганда - 37,8 % (14 824,7/39 252,8), такталганы - 71,4 % (14824,7/20 770,0).

Аткаруу агенттиктеринин коммерциялык банктардагы 31.12.2018-ж. карата эсебиндеги өздөштүрүлбөгөн акча каражаттарынын калдыктары 1,2 млрд сомду түзгөн.

Аткаруу агенттиктеринин бюджетти начар аткаруусу, төмөнкүлөр сыяктуу тышкы жана ички факторлорго байланыштуу болгон:

- тышкы факторлор: эл аралык финансылык институттардын жана донор өлкөлөрдүн табыштамаларын көпкө чейин макулдашуу жана жактыруу; аткаруу агенттиктери тарабынан өткөрүлгөн конкурстардын жыйынтыгын кароо процессин кечиктирүү ж.б.;

- ички факторлор: министрликтердин жана ведомстволордун мамлекеттик ички жол-жоболорду узак убакыт бою жүргүзүүсү; долбоордук жана башка документтердин өз убагында даярдалбашы; аткаруу агенттиктеринин Финансы министрлигине табыштамаларды өз убагында сунуштабашы; долбоорлордун алкагында подрядчы жана субподрядчы уюмдардын иш планынын бузулушу ж.б.

Табыштамаларды каттоо журналынын жоктугу, ушуга байланыштуу аткаруу агенттиктери табыштама берген учурдан тартып, каражаттарды факты жүзүндө алганга чейинки убакытка көз салынбайт.

2018-жылы кредиттик макулдашууларды түзүү

¹⁶ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 21.04.2015-жылдагы №230 токтому менен бекитилген.

2018-жылы 285,7 млн. АКШ долларына экономиканын ар кайсы чөйрөсү боюнча долбоорлорду жүзөгө ашыруу боюнча 8 өкмөттөр аралык макулдашууларга кол коюлган, алардын ичинен төмөнкүлөрдүн эсебинен: кредиттик каражаттар - 180,9 млн. АКШ доллары (63,3 %) гранттык каражаттар - 104,8 млн. АКШ доллары (36,7 %).

25.01.2014-жылдагы Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын “Талас шаарында суу менен камсыздоону жана канализацияны реабилитациялоо” долбоорун каржылоо жөнүндө кредиттик макулдашууга ылайык, 25.01.2014-жылы Кыргыз Республикасынын 12.01.2015-жылдагы №6 мыйзамы менен ратификацияланган 2,0 млн. еврого кредиттик макулдашуу түзүлгөн, Финансы министрлиги менен Талас шаарынын мэриясынын ортосунда суб-кредиттик макулдашуу жана тиешелүү кредиттик милдеттенме түзүлгөн эместиги аныкталган.

Бул кредиттик келишим боюнча 31.12.2018-жылы республикалык бюджеттен 20,8 млн. сом төлөнгөн, алардын ичинен: негизги сумма - 16,5 млн. сом, пайыздар - 1,7 млн.сом, башкалары (бир жолку комиссия жана өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссия) – 2,6 млн. сом.

Талас мэриясында бул долбоор боюнча карызды тейлөө милдеттенмеси жоктугунан, 2028-жылдын 31-июлуна чейин бул кредиттик келишимди тейлөө боюнча республикалык бюджеттин эсебинен жалпы минималдык, орду жабылбоочу эсептик чыгымдар 166,2 млн.сомду түзгөн, алардын ичинен негизги сумма – 155,8 млн.сом жана пайыздар - 10,4 млн.сом.

Программалык жардам

Мыйзам менен 2018-жылга 6 386,7 млн.сомго программалык жардам каралган, иш жүзүндө 4 684,5 млн. сом же 1 702,2 млн. сомго аз сумма түшкөн.

Эл аралык уюмдарга жана интеграциялык бирикмелерге мүчөлүк жана үлүштүк төгүмдөрдү каржылоо

01.01.2018-жылга карата эл аралык уюмдарга жана интеграциялык бирикмелерге мүчөлүк төгүмдөрдү төлөө боюнча карыз 773,3 млн. сомду түзгөн, 2018-жыл ичиндеги карыз 64,8 млн. сомго азайган жана 31.12.2018-жылга 708,5 млн. сомду түзгөн.

Кыргыз Республикасынын мүчөлүк жана үлүштүк төгүмдөрүн төлөө боюнча карыздын келип чыгуусунун негизги себептери эл аралык уюмдардын көпчүлүгүнүн бюджеттеринин жана мүчө мамлекеттердин мүчөлүк төгүмдөрүнүн өлчөмүнүн ар жылы көбөйүүсү; финансылык жыл ичинде түзүлгөн кыргыз сому менен чет өлкөлүк валютанын ортосундагы курстук айырма; эл аралык уюмдарда республиканын топтолгон карызы; Кыргыз Республикасынын жаңы эл аралык уюмдарга кириши ж.б. саналган.

Бюджеттик кредиттер боюнча карыз жана аларды администрлөөнүн натыйжалуулугу

Бюджеттик кредиттер боюнча негизги сумманы жана пайыздарды төлөө боюнча 3224,8 млн.сомго болжолдуу түшүүлөр 01.01.2018-жылга карата 5039,8 млн. сомду, 31.12.2018-жылга карата - 5 235,5 млн. сомду түзгөн мөөнөтү өтүп кеткен карызды кошуусуз бекитилген.

Ошону менен бирге жакшыруу жагына БКБМАнын ишинин натыйжаларын бурмалаган реалисттик эмес болжолдуу түшүүлөргө жол берилет. Болжолдуу реалисттик эместиги карыз төлөөчүлөрдөн 407,9 млн. сомго иш жүзүндөгү пландан ашык түшүүлөр менен тастыкталат.

Мөөнөтү өткөн карыздын кыйла өсүшүнө энергетикалык тармак (30,4 млн. сом), курулуш комплекси (21,1 млн. сом), жеңил өнөр жайы (31,7 млн. сом), тамак-аш жана кайра иштетүү өнөр жайы (12,2 млн. сом), саламаттык сактоо (35,8 млн.сом), машина куруу (32,6 млн. сом), суу чарбасы (57,6 млн. сом) боюнча жол берилген.

Байкоого алынган карыз көлөмүнүн 86,7%ын Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан чет өлкөлүк кредит берүүчүлөрдүн каражаттарынын эсебинен берилген каражаттар ээлейт, мында КЭРдин кредиттери боюнча карыз 67 925,3 млн. сомду же 62,8% түзөт.

Алардын үлүшүнө алынган кредиттердин олуттуу үлүшү туура келген “Электр станциялары” ААКсы менен “Кыргызстан УЭС” ААКсынын финансылык отчетун талдоо төмөнкүнү көрсөткөн.

“Электр станциялары” ААКсы боюнча финансылык отчет (2018-жылдагы иштин жыйынтыгы боюнча аудитордук корутунду) толук талап кылынган эмес жана ликвиддүүлүктүн төмөн коэффициенти, карыздык капиталдын өздүк капиталдан 61 эсеге ашкандыгына байланышкан бюджеттик кредиттердин төлөбөөнүн жогорку тобокелдигине байланыштуу карызды мөөнөтүнөн мурда өндүрүү жол-жоболору демилгеленген эмес.

“Электр станциялары” ААКсынын туруксуз финансылык абалына карабастан, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 22-ноябрындагы №№535-б жана 536-б буйруктарына ылайык, кайра кредиттелген каражаттар берилген:

- Өнүктүрүү Банки Ассоциациясы - 91 972,5 миң АКШ долларына “Токтогул ГЭСнин 3-фазасын реабилитациялоо” долбоору боюнча;

- Европа Өнүктүрүү Банки - 110 000,0 миң АКШ доллары, “Камбарата ГЭС-2 экинчи гидроагрегатын пайдаланууга киргизүү” долбоору боюнча.

“Кыргызстан улуттук электр тармагы” ААКсы боюнча да бюджеттик кредиттерди төлөбөөнүн жогорку тобокелчилиги сакталууда.

Мамлекеттик органдар категориясы боюнча 1 487,3 млн. сом мөөнөтүндө төлөнбөгөн карыз эсептелген, алардын ичинен: АЧТММ - 636,0 млн. сом, ТЖМ – 453,7 млн. сом, Суу чарбасы департаменти - 269,7 млн. сом, “Дан” МИ - 32,8 млн. сом, Ысык-Көл облустук администрация - 10,5 млн. сом ж.б.

Мамлекеттик органдар тарабынан карызды төлөбөө себептери: төлөө булактарынын жана карыз боюнча укук мураскерлердин жоктугу, карызды өндүрүүгө сот актыларынын болушу, карызды өндүрүү мөөнөтүнүн өтүшү, карызды таануу боюнча текшерүү актыларынын жоктугу, ошондой эле бюджеттик кредиттердин республикалык бюджеттин пайдасына өндүрүү боюнча сот актыларын чыгаруу ж.б.

Мамлекеттик органдардын мөөнөтүнөн өткөн карызы бюджеттик кредиттерди өндүрүү боюнча сот актылары болгондугуна карабастан, республикалык бюджеттин потенциалдуу жоготуулары болуп саналат.

Банкрот катары таанылган 58 ишкананын 4 587,2 млн. сомго карызы эсептелген, алардын ичинен 28 өнөр жай ишканасы - 3 919,7 млн. сом жана 30 АӨК ишканалары - 667,5 млн. сом.

Соттордун чечимине ылайык, алар боюнча банкроттук жол-жоболору жүргүзүлүп жаткан банкрот-ишканалардын мөөнөтү өткөн карыздары 1 624,8 млн. сомду түзгөн.

“Капиталдык салымдар” катары мурда алынган кайтарымсыз каражаттар боюнча түзүлгөн, отчетко тиешелүү ондоолордун жоктугунан алардын багытын “Кайтарылуучу бюджеттик ссудага” алмаштыруу менен, мурда кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйруктарына өзгөртүүлөрдү киргизүү аркылуу кайра таризделген жасалма карыз боюнча банкроттук процессин демилгелөө аныкталган.

Алсак, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйруктары боюнча 2002-2005-жылдар мезгилинде “Капиталдык салымдар” беренеси боюнча «Сүлүктүкөмүр» ААКсы (16,5 млн.сом) жана «Разрез Ак-Улак» ААКсы (28,5 млн.сом) үчүн, республикалык бюджеттен кайтарымсыз негизде бөлүнгөн каражаттар Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 07.05.2008-жылдагы №192-б буйругунун негизинде карыздык милдеттенмелер кайра таризделген.

2018-жылы бухгалтердик балансты жана финансылык отчетторду талдоонун натыйжасында, карызды ийгиликтүү төлөөгө мүмкүндүк берген экономикалык ишти жүргүзүү үчүн ижарачыларга мүлк жана жер тилкелерин берүүгө байланыштуу жогорку киреше потенциалы болгондугу белгиленген (“Карасууавтотранс” АКсы; “АВ жана АС Ош ишканасы” МИ, “Ош ПАТП-1” АКсы, “Ысык-Көл пароходчулугу” өндүрүштүк бирикмеси” МИ, “Автомобилист” ААКсы, “Манас” ААКсы, “Мата” ААКсы).

“Суу чарбасы” тармагы боюнча мөөнөтү өткөн карыз көлөмүндө 293,7 млн. сомго мөөнөтү өткөн карыз бар, алардын ичинен мажбурлап өндүрүүнү жүргүзүү процессинде турган 32,5 млн.сомдук карызы менен, 12 субъект боюнча азыркы учурга чейин чаралар көрүлгөн эмес.

“Кадамжай өндүрүштүк-эксплуатациялык турак жай коммуналдык чарба” муниципалдык ишканасынын 65756,8 миң сом карызына мурда “Капиталдык салымдар” беренеси боюнча бөлүнгөн жана өздөштүрүлгөн 5 592,2 миң сом сумма кошулган.

Субкредиттик макулдашуу шарттарын администрлөөнүн толуктугу

Эсеп ачуу үчүн кредит суммасынан 1% өлчөмүндө бир жолку комиссия өндүрүлбөгөндүгү жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйругунун негизинде Европа өнүктүрүү жана реконструкциялоо банкы тарабынан республиканын шаарларын суу менен камсыздоо жана канализация системаларын калыбына келтирүүгө сунушталган кайра кредиттөө

каражаттары боюнча төлөмдү кечиктиргендиги үчүн 46 330,2 миң сомго айыптык санкциялар аныкталган.

Алсак, шаарлардын мэриялары менен 40,7 млн.еврого жана 8,5 млн. АКШ долларына ЕБРРдин кайра кредиттөө каражаттары боюнча түзүлгөн субкредиттик макулдашуулар боюнча 407,0 миң евро жана 84,7 миң АКШ долларына (36 381,0 миң сом) бир жолку комиссиялык төлөм төлөнүүгө тийиш. Карыз алуучулардын бир жолку комиссиялык төлөм төлөнбөгөндүгүнөн улам финансылык санкциялар 4 920,0 миң сомду түзгөн.

Ошондой эле, эсеп ачуу жана “Бишкекжылуулуктармагы” ААКсы менен 30.08.2018-жылы түзүлгөн ЕБРРдин каражаттарынын эсебинен 7,2 млн. АКШ доллары өлчөмүндө бюджеттик кредитти сунуштоо жөнүндө келишим боюнча төлөмдү кечиктиргендиги, айыптык санкциялар үчүн бир жолку комиссиялык төлөмдү өндүрүү боюнча шарттар аткарылган эмес. Кредиттин суммасынан 1% өлчөмүндө бир жолку комиссиялык төлөм суммасы болжолу менен 72,0 миң АКШ долларын (5 029,2 миң сом) түзгөн.

Бюджеттик кредиттерди максаттуу пайдаланууну контролдоо абалы

Бюджеттик кредиттерди максаттуу пайдаланууну контролдоо, бузууларды классификациялоо жана аларга жол берилгендиги үчүн жоопкерчилик чараларын ишке ашыруу боюнча методология иштелип чыккан эмес.

2018-жылы “Жеткиликтүү турак жай 2015-2020” программасын ишке ашыруу үчүн, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйруктары менен, негиздеме-маалымкаттардагы аларга карата багыттардын ачык-айкын колдонулбагандыгын аныктоо менен, 1 300,0 млн сомго “Мамлекеттик ипотекалык компания” ААКсына бюджеттик кредиттер бөлүнгөн.

Нарын жана Бишкек шаарларында турак үйлөрдү курууну аяктоо үчүн (ар бирине 35,0 млн.сомдон) Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 13.06.2018-жылдагы №202-б буйругу менен каралган 213,0 млн. сомдун ордуна же 143,0 млн. сомго аз, 70,0 млн. сом өлчөмүндөгү каражаттар, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 05.11.2018-жылдагы №393-б буйругу менен каралган 90,0 млн. сомдун ордуна 18,7 млн. сом, 71,3 млн.сомго аз багытталгандыгы аныкталган.

Турак жайды “Кийин сатып алуу менен ижарага алуу” механизми боюнча сатып алуу программасынын катышуучулары үчүн каралган 43,0 млн.сом ипотекалык кредиттерди кайра кредиттөөгө пайдаланылган.

Ошондой эле, “Жылуулук менен камсыздоо” муниципалдык ишканасына (Ош ш.) берилген 101,0 млн.сом бюджеттик ссуда, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 18.11.2014-жылдагы № 656 токтомунун 4 жана 10-пункттарына каршы келген (күрөөлүк камсыздоосуз жана пайызсыз ссуда) негизде, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 01.08.2014-жылдагы 297-б жана 18.09.2015-жылдагы №463-б жаңы от казандарды куруу жөнүндө буйруктары менен жаңы от казандардын курулушуна модулдук от казандарды орнотууга пайдаланылган.

Негизинен, алынган 358,0 млн. сомду пайдалануу боюнча алынган бюджеттик ссудалардын максаттуу пайдаланылышын контролдоо камсыздалган эмес.

Күрөөлүк камсыздоо боюнча иштин абалы

Күрөөлүк камсыздоо жөнүндө келишимдер өз учурунда түзүлбөгөн фактылар аныкталган.

Алсак, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 09.10.2018-жылдагы №362-б буйругу менен, “Кыргызтелеком” ААКсына мектептерге Интернет тармагынын кирүүсүн камсыздоо боюнча иштерди уюштуруу үчүн зарыл жабдууларды, материалдарды жана тиешелүү бөлүктөрдү сатып алууга 150,0 млн.сом бюджеттик кредит берилген.

Ошол эле учурда түзүлгөн кредиттик келишимдин (11.10.2018-жылдагы №19-04-01/56) 3 айлык мөөнөт ичинде ААК күрөөлүк камсыздоону берүү боюнча шарттары сакталган эмес (күрөө жөнүндө келишим аудиттин жүрүшүндө түзүлгөн).

2018-жылы Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетин аткарууга аудиттин алкагында Кыргыз Республикасынын биринчи вице-премьер-министри К.А.Бороновдун 17.01.2019-ж. №32-194 каты боюнча маселе каралган, ал боюнча маалыматтар 2-тиркемеде (КПУ) берилген.

Корутунду

1. ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин экономикалык өнүгүүсүнүн сандык мааниси боюнча Кыргыз Республикасы мамлекеттик башкаруу секторунун карызынын чегинен ИДПдан 6,0 пайызга ашуу менен бюджеттик туруктуулуктун тобокелдигине ээ.

Мындан тышкары, чет өлкөлүк валютадагы карыздын жогорку үлүшү менен байланыштуу, валюталык тобокелдик (87,2 %); чет өлкөлүк валютага карата улуттук валютаны бекемдөө менен байланыштуу, ички жана тышкы рыноктордогу жагымдуу шарттардын аздыгын өндүрүүчүлөрдүн баштан өткөрүшү (улуттук валютанын реалдуу натыйжалуу алмашуу курсунун индексинин кымбатташы); 2017-жылдын деңгээлинен эл аралык дүн резервдеринин көлөмүнүн 1%га төмөндөшү; 15,8 млрд.сомго эсептик кирешелик резервдер менен, (54,9%) жалпы акча массасында накталай акча каражаттарынын салыштырма салмагынын бир кыйла азайышы белгиленген.

2. Мыйзамдарды Бюджеттик кодекске шайкеш келтирүү боюнча **2018-жылга Бюджеттик резолюциянын** багыттарынын аткарылган эмес, атайын эсептин каражаттарын администрлөө тутуму тартипке толук келтирилген эмес, бул айрым бюджеттик уюмдар тарабынан 1,2 млрд.сомго кирешелердин каралбаган булактарын түзүүгө; 2,0 млрд.сомго социалдык кепилдиктерди жана сый акыларды, сыйлыктарды төлөө үчүн атайын эсептин каражаттарын пайдаланууга; бюджеттик милдеттенмелерге карата контролдоо жана каттоо тутумун жөнгө салуучу актуалдуу эмес документтерди кабыл алууга,

эсептердеги 220,0 млн.сом калдыктын жана товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлорун түзүүгө мүмкүнчүлүк берген.

3. Бюджеттик милдеттенмелерди жана мөөнөтү өткөн карыздарды контролдоо тутумунун начардыгы бюджеттик уюмдардын кредиттик карыздын (24,5 млрд.сом) болушу жана дебитордук карызга каражаттарды тартуу (6,2 млрд.сом) менен шартталган финансылык тартибин начарлаткан.

4. Бюджеттик кредиттерди максаттуу пайдалануу боюнча методология, бузуулардын классификациясы жана аларга жол бергендиктери үчүн жоопкерчилик чаралары иштелип чыккан эмес.

5. Аларды аткаруу көрсөткүчтөрүнүн негизинде бюджеттик программалардын натыйжалуулугун баалоо боюнча жетиштүү чаралар көрүлгөн эмес; мамлекеттик жана муниципалдык кызматкерлердин, аскер кызматчыларынын эмгек акыларынын деңгээлин этап менен жогорулатуу концепциясы иштелип чыккан эмес.

6. Бюджеттин тартыштыгын кыскартуу негизинен 12,2 млрд.сомго чыгымдар бөлүгүнүн аткарылбашынын жана 6,0 млрд сомго салыктардын түшпөй калуусунун эсебинен жетишилген.

7. Бюджеттин тартыштыгын жабуу булактары 11,2 млрд.сомго түзүлгөн, анын ичинен: тышкы каржылоо каражаттары менен - 1,8 млрд.сом жана ички каржылоо - 9,4 млрд.сом.

8. Бюджеттин тартыштыгын жабуу 2,8 млрд.сомго баалуу кагаздардын кошумча чыгаруунун эсебинен жүргүзүлгөн (аларды тейлөө боюнча эсептик маалыматтар 280,0 млн сом).

9. Болжолдуу жана иш жүзүндөгү маанилердин терс четтөөсү киреше бөлүгү боюнча 4,3%га чыгымдар бөлүгү боюнча 7,9%га “Кирешелерди жана чыгымдарды болжолдоону жакшыртуу” максаттары боюнча индикаторлордун чектелген критерийлеринен 1,3% жана 2,9%га ашкан.

10. Акыркы жылдарда 2017-2025-жылдарга мамлекеттик финансыны башкарууну өнүктүрүү стратегиясын ишке ашыруунун 1-этабы “Финансылык тартиптин” биринчи этабынын максаттарынын натыйжалуулук индикаторуна толук жетишилген эмес (бюджеттин реалдуулугуна жана аныктыгына жетүүгө жардам берген планга ылайык бюджеттин аткарылышы).

11. 2017-2019-жылдарга МФБны өнүктүрүү стратегиясы боюнча:

- бюджет жөнүндө маалыматтын жеткиликтүүлүгүн жана ачыктыгын, анын толуктугун жана ачык-айкындуулугун камсыздоо боюнча натыйжалуулук индикаторлоруна толук өлчөмдө жетишилген эмес;

- “Администрлөөнү жакшыртуу эсебинен бюджеттин кирешелерин жогорулатуу” боюнча максаттуу маанилерге жетүү камсыздалган эмес;

12. 2018-жылдын отчетуна курстук айырманын 134,6 млн сомго өзгөрүшүнө жана ЭВФга болгон 233,4 млн сомго баалуу кагаздар боюнча милдеттенмелерге байланыштуу өзгөртүүлөр киргизилген.

13. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 02.10.2017-жылдагы № 632 токтому менен бекитилген, Кыргыз Республикасынын республикалык

бюджетинин кассалык планын түзүү жана жүргүзүү тартиби жөнүндө жобонун, кассалык планды түзүү процессинде республикалык бюджеттин ресурстарын бирдей жана акыйкаттуу бөлүштүрүүнү караган кассалык пландоонун бирдиктүү формуласын (КПБФ) колдонуу бөлүгү толук аткарылган эмес.

14. 2017-2019-жылдарга МФБ өнүгүү стратегиясын ишке ашыруу боюнча иш-аракеттер планынын критерийлерин каржылоо үчүн жетиштүү ресурстар болуп туруп, бюджеттин бекитилген параметрлеринен анын бир кыйла четтөөсү жана баштапкы кассалык пландарды сапаттуу түзүүнү жетишсиздигинен улам бюджеттин реалдуулугу же болжолдолушу камсыздалган эмес.

15. Төмөндөгү беренелер аткарылган эмес: “Имараттар жана курулмалар” - 353,8 млн.сомго (аткарылбаган кассалык пландын жалпы калдыгынан 35,1%), “Эмгек акы” жана “Соцфондго чегерүүлөр” - 237,6 млн.сом (23,9%), “Машиналар жана жабдуулар” - 161,2 млн.сом (8,7%), “Жана башка товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу” - 70,0 млн.сом (4,5%), “Саламаттык сактоо тутумунда бирдей берене менен берилген чыгымдар” - 0,2 млн.сом (3,5%).

16. Келип түшкөн кирешелер көлөмүнүн үстүнөн бюджеттик чыгымдардын убактылуу ашырылышы менен, кассалык төлөмдөрдүн көлөмүнө кассалык чектөөлөрдү киргизүү тартибин белгилөө боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан БКнын 113-беренеси аткарылган эмес.

17. Бюджеттик мекемелер тарабынан бөлүнгөн бюджеттик каражаттарды өздөштүрбөө себеби болуп, төмөндөгүлөр эсептелген: жылдын аягында корголбогон беренелердин чыгымдарын каржылоо, өздөштүрүлбөгөн калдыктардын жана дебитордук карыздын бир кыйла суммаларынын болушун эске албастан, объекттерди каржылоого табыштамаларды берүү, келишим менен каралбаган аванстык төлөм каражаттарын чегерүү эсептелет.

18. “Бюджеттик мекемелерди финансылоодо жылдык отчеттор боюнча эсептөөлөрдө товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык запастарын жана каражатта калдыктарын эсепке алууну жүргүзүүнүн тартиби жөнүндө” нускаманын күчү, Бюджеттик кодекс менен бекитилген биримдик принцибин бузууга алып келген жана МФБ стратегиясына каршы ири өлчөмдөгү карыздарды түзүү жана корлордун чексиз топтолушуна алып келген, алыш-бериш эсептериндеги каражаттардын жана корлордун бирдей эмес түзүлүшү үчүн, бирдей эмес шарттар жана артыкчылыктар түзүлгөн. 2018-жылдын жыйынтыгы боюнча эсептөө эсептериндеги каражаттардын калдыгы жана товардык-материалдык баалуулуктардын ченемден ашык корлору 220,4 млн.сомду түзгөн, анын ичинен, аудиттин жүрүшүндө 5,6 млн.сом калыбына келтирилген (*1-тиркемени караңыз*).

19. Республикалык бюджеттин кассалык планын түзүү жана жүргүзүү тартиби жөнүндө жобо боюнча бюджеттик жол-жоболордун толук ачык-айкындуулугун камсыздоо максаты үчүн КР Финансы министрлигинин сайтына такталган кассалык пландарды жайгаштырылган эмес.

20. Жыл аягына карата пайдаланылбаган каражаттардын 4,8 млрд. сом калдыгы болгон учурда чыгымдар бөлүгү 5,4 млрд. сомго аткарылган эмес. анын ичинен корголгон беренелер боюнча 1,4 млрд.сомго каржылоо ачылган эмес.

21. БКЭ иштөө тартибин бузуу менен, табыштамалар болбостон тастыкталган кассалык пландан ашык 6,4 млн.сомго кассалык чыгымдар жүргүзүлгөн.

22. Валюталык тобокелдиктерди башкаруу элементинин ишке киргизилбегендиги 3,9 млн.сом суммадагы курстук айырманын пайда болушуна алып келген, аны туура пландоо менен болтурбай коюуга болот эле.

23. Бюджеттик кодекстин 105-беренесинин 4-пунктун бузуу менен, ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын атайын уруксаты болбостон, коммерциялык банктардагы эсептөө эсептерин колдонуу улантылган, алардагы каражаттын калдыктары 01.01.2019-жылга карата – 874,0 миң сом, 1064,1 миң АКШ доллары, 1,5 миң россия рубли.

24. Салыктарды төлөө боюнча берилген преференциялар (бошотуу) жана жеңилдиктер, ошондой эле администраторлор тарабынан контролдоонун жетишсиздиги, төмөндөгүдөй түшпөй калууларга алып келген: сатуудан алынуучу салык 3,5 млрд. сомго чейин; пайызга салык - 700,0 млн. сом; акциз салыгы - 300,0 млн. сом; мамлекеттик ишканалардын пайдасынан чегерүүлөр - 35,8 млн. сом.

25. Бюджеттик кодекстин 2 жыл бою иштеп жатканына карабастан Бюджеттик кодекстин ченемдерге шайкеш келбеген ар кандай фонддорду жана атайын эсептерди колдонуу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чечимдерин 2018-жылдын аягына карата 411,8 млн.сом калдык менен колдонуу улантылган.

26. КРӨнүн 11.06.2018-ж. №198-б буйругу менен мурда башталган иштерге бөлүнгөн Өзгөчө кырдаалдардын алдын алуу жана кесепетин жоюу боюнча атайын эсептин каражаттарын чагылдыруу боюнча түшүндүрмө жазуунун жана 2018-жылдын отчетунун ортосундагы айырма КРӨнүн 23.10.2007-ж. №509 буйругун бузуу менен 142,3 млн.сомду түзөт.

27. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 28.12.2017-жылдагы №843 “Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү уюмдарын бюджеттик каржылоо маселеси жөнүндө” токтому колдонулган эмес жана керектөө эсептери туура эмес жүргүзүлгөн.

28. “Билим берүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 36-беренесин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.05.2013-жылдагы № 302 “Айыл аймактарынын жана шаарлардын жергиликтүү бюджеттеринен каржылануучу билим берүү уюмдарын Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин аймактык бөлүмдөрү аркылуу республикалык бюджеттен каржылоого которуу жөнүндө” токтомун бузуу менен, республикалык бюджеттен коммуналдык кызматтарды көрсөтүүгө жана имараттарды жана жайларды күтүүгө чыгымдар жүргүзүлгөн.

29. Каржылоонун механизмдери жана стандарттары (ченемдери) болбогон учурда окуу жайлардын чыгымдар сметалары тиешелүү эсептөөлөрсүз (бюджеттик жана контракттык негизде окуган окуучулардын контингентин эске албастан) түзүлгөн. Натыйжада, контракттык негизде окуган окуучулар боюнча чыгымдар 159,0 млн.сомдук бюджеттик каражаттар менен төлөнгөн.

30. 2018-жылга мыйзамды бузуу менен, “Санитардык-эпидемиологиялык станциялар жана карантиндик жана кооптуу инфекциялар борборлору” бөлүмү боюнча “Эмгек акы” беренеси боюнча 393,6 миң сомго ашыкча каржыланган.

31. Соцфонд боюнча 01.01.2019-жылга карата кредиттик карыз 357,5 млн.сомду түзгөн.

32. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.12.2011-жылдагы №767 “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик органдарында жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарында кызматтык жана нөөмөттүк автотранспортту азайтуунун эсебинен мамлекеттик бюджеттин каражатын үнөмдөө боюнча чаралар жөнүндө” токтомун бузуу менен, Кыргызпатентте, Эмгек жана социалдык өнүктүрүү министрлигинде нөөмөттүк автомашиналар лимиттен ашык кармалып, аларды пайдалануу чыгымдары 1,1 млн.сомду түзгөн.

33. Саламаттык сактоо министрлигинин, Кыргызпатенттин, БИМдин, ММТМдын, Эмгексоц.министрлигинин жана ЖИДТСМАнын, АЧТММдын ведомстволук жана аймактык бөлүмдөрүндө, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.01.2011-жылдагы №473, 04.05.2017-жылдагы №253, 07.05.2018-жылдагы №227 токтомдорун бузуу менен 72,0 млн.сомго жылдык күтүү менен штаттан ашык бирдиктер болгон.

34. АЧТММнын борбордук аппараты боюнча ачык коллектордун курулушу боюнча аткарылган иштерди Савай айыл аймагы кабыл алуудан баш тартылгандыгына байланыштуу, 2010-жылдан бери «КырКазСтрой» ЖАКы боюнча 9 776,2 миң сом карыз бар.

35. “Оор жумуштар жана зыяндуу, же эмгек шарттары кооптуу жумуштар үчүн кошумча төлөмдү белгилөөнүн тартиби жөнүндө” жобону бузуу менен, АЧТММда борбордук аппараттын 84 кызматкерине жана ТТПнын 12 персоналына 3 933,6 миң сом суммада кызматтык маяналарга 25 пайыз өлчөмүндө кошуп төлөөлөр жүргүзүлгөн, *КЧТЧКМада* - борбордук аппараттын 56 кызматкерине жана ТТПнын 8 персоналына жалпы 2 714,6 миң сом суммада кошуп төлөнгөн.

36. ММБФ тарабынан мамлекеттик мүлк жана мамлекеттик акциялар пакетинин рыноктук наркын аныктоо кызматы боюнча көз карандысыз баалоочулар боюнча 2008-2009-жылдарда пайда болгон 2253,0 миң сом узак мөөнөттүү дебитордук карызды өндүрүү боюнча иштиктүү чаралардын көрүлбөгөндүгүнө байланыштуу, Бюджеттик кодекске ылайык акча каражаттарын контролдоо жана башкаруу деңгээлинин начардыгы үчүн жоопкерчилик коюлат.

37. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 18.11.2014-ж. № 656 “Мамлекеттик зайым каражаттарын бөлүү, эсепке алуу жана кайтарууну камсыздоо механизмдерин жакшыртуу жөнүндө” токтому менен бекитилген тартипти бузуу менен (Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 26.12.2018-жылдагы №635 токтому менен күчүн жоготкон), Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.08.2018-жылдагы №388-б (КПҮ) буйругу менен, МТБМКнын атайын каражаттарынан РРС курулушун жүргүзүүгө, ошондой эле 5 жылга электр берүү линияларынын төшөлмөсүнө “Телевидение жана радио берүүлөрдүн радиорелейдик магистралынын республикалык өндүрүш бирикмеси” ААКсына 29,1 млн.сом пайызсыз максаттуу зайым бөлүнгөн. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.08.2018-жылдагы буйругундагы мындай шарттар болбогон учурда 1 жылга жеңилдетилген мезгил укуксуз берилген, анын толук жана өз учурунда кайтарылышын камсыздоо боюнча тобокелчилик түзүлгөн.

38. *Кыргызпатент боюнча:*

- Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкана тарабынан, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 31.05.2011-жылдагы №268 “Маданият, искусство жана маалымат мекемелеринин кызматкерлерине эмгек акы төлөө шарттары жөнүндө” токтому менен каралбаган 2,6 млн. сомго төлөмдөр негизсиз жүргүзүлгөн;

- Мамлекеттик патенттик-техникалык китепкана жана Интеллектуалдык менчик мамлекеттик фонду тарабынан эмгек акы боюнча тиешелүү түрдө 930,4 миң сомго жана 260,4 миң сомго ашыкча чыгымдалган;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 27.04.2015-жылдагы № 258 “Оор жумуштар жана зыяндуу, же эмгек шарттары кооптуу жумуштар үчүн кошумча төлөмдү белгилөөнүн тартиби жөнүндө” токтомун бузуу менен, 2,7 млн.сом төлөнгөн.

39. *ЭТКМА боюнча* бош кызмат орундарынын натыйжасында эмгек акы боюнча факты жүзүндөгү чыгымдар үстүнөн кассалык чыгымдарды ашыруу 12 798,9 миң сомду түзгөн, ал жеке киреше салыгын, 2019-жылын келечектеги мезгилине социалдык камсыздандырууларды чегерүүгө багытталган.

40. *ӨЭЖПМК боюнча:*

- атайын эсептин каражаттарынын эсебинен 2111 “Эмгек акы” беренесинин эсебинен, транспорттук кызмат көрсөтүүлөргө - 775,0 миң сомго, тамак-аш продуктыларын сатып алууга - 7 717,2 чыгымдар жүргүзүлгөн, алар максатсыз чыгымдар болуп эсептелет.

- ӨЭЖПМКдын кызматкерлеринин тамак-ашына компенсация төлөө, 2015-жылдан тартып, “Эмгек акы” беренеси боюнча Финансы министрлигинин сунушуна ылайык жүргүзүлүүдө, ошону менен бирге, Бюджеттик классификация менен бекитилген, чыгымдарды экономикалык классификациялоонун талаптары сакталган эмес;

- кызматтык автомашиналары бар, жетектөөчү курамдын (төрага, статс-катчы, 3 орун басар) жол кирелери үчүн, 27,6 миң сомго негизсиз төлөмдөр жүргүзүлгөн, алар бюджетке калыбына келтирилүүгө тийиш.

- МСБ каражаттары боюнча республикалык бюджетке кредиттик карыздын калдыгы– 2,0 млн. сом жана доо мөөнөтү өткөн депозиттик сумма 2,4 млн. сом.;

Миң-Куштагы “Турмуш-тиричилик жактан камсыздоо ишканасынын филиалына республикалык бюджеттен 13586,7 миң сом бөлүнгөн, КРӨнүн 13.07.1996-ж. № 265 “Миң-Куш” акционердик коомунун социалдык объекттерин өткөрүп берүү жөнүндө” токтомунда каралган субсидия 9458,1 миң сом болгон, ал КРӨнүн 16.05.2017-ж. № 287 токтому менен бекитилген “Кыргызжылуулукэнергия” мамлекеттик ишканасынын уставынын кабыл алынышына байланыштуу өз актуалдуулугун жоготкон.

40.1. *ӨЭЖПМК алдындагы Мамлекеттик картография-геодезия кызматы боюнча* эмгек акы фондусунан штаттык жүгүртмөдө каралбаган төлөмдөр 15 448,7 миң сомго жүргүзүлгөн (талаа жана камералдык сезондук иштер – 7 105,9 миң сом, убактылуу эмгек акы (кызматтык маяна) - 8 342,8 миң сом).

41. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин 21.12.2017-жылдагы № 161-б буйругу менен бекитилген Бюджеттик классификацияны бузуу менен:

- реалдуу сектор боюнча электр энергиясына төлөө боюнча чыгымдар, “Ижара акысы” беренеси боюнча көрсөтүлгөн;

- жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар боюнча чыгымдар, ижара акысы боюнча көрсөтүлгөн.

42. Министрликтердин жана ведомстволордун Кыргыз Республикасынын Президентинин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Иш башкармалыгынын алдындагы Мамлекеттик имараттар департаменти менен коммуналдык чыгымдарды жана имаратты пайдалануу боюнча чыгымдарды төлөө жөнүндө түзүлгөн келишимдери боюнча, Департаменттин жеке чыгымдары болуп эсептелген, алардын чыгымдалышы боюнча тастыкталган документтер жок туруп, бюджеттен каржылоо 50,2 млн. сомду түзгөн.

43. Программалык бюджеттерди түзүүгө аткарууга карата министрликтерди жана административдик ведомстволордун кайдыгер мамилеси, келечекте программалык бюджеттөөнү жайылтуу процессин татаалдаштыраары белгиленген.

44. ИДПга карата мамлекеттик карыздын катышы - 56,0%ды, ал эми ИДПга карата тышкы карыз - 48,0%ды түзгөн. Ошону менен бирге, ЕАЭБдин экономикалык саясаты алкагында, мамлекеттик карыздын босогосу 50% өлчөмүндө аныкталган, же ашыруу 6,0 пайыздык пунктту түзгөн.

45. 2,0 млн.еврога “Талас шаарын суу менен жабдуу жана канализацияны реалблтациялоо” долбоору боюнча ЕӨРБ менен кредиттик макулдашууну каттоо бөлүгүндө, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 08.08.2002-жылдагы N 539 токтому менен бекитилген, “Мамлекеттик карызды жана мамлекеттик кепилдиктерди эсепке алуу китеби жөнүндө” жобонун

талаптарын өз убагында аткаруу камсыздалган эмес (25.03.2019-жылы аудиттин жүрүшүндө эсептик жазуу жүргүзүлгөн).

46. Мамлекеттик карызды тейлөө боюнча чыгымдардын болжолдоонун аныктыгы камсыздалган эмес, бул болсо, курстук айырмадан улам, бюджеттик каражаттарды 582,4 млн. сом суммасында резервдөөгө алып келген.

47. 984,0 миң АКШ долларындагы (68,7 млн. сом) 7 эл аралык долбоор боюнча мамлекеттик карызды тейлөөнүн аныктыгын, донорлор менен тактоо зарылдыгы белгиленген.

48. Төлөнгөн каражаттардын жалпы суммасы, бир жолку комиссия түрүндө – 4 378,6 миң АКШ долларын, 1 255,6 миң кытай юанын жана 532,0 миң евро; өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссия - 9 608,3 миң АКШ долларын, 541,3 миң кытай юанын жана 1 239,2 миң евро түзгөн, алар “башка төлөмдөр” позициясы боюнча көрсөтүлүүгө тийиш, мында, отчет боюнча алар “пайыз” катары көрсөтүлгөн.

49. 5% жогорку пайыздык коюм менен 25 жылга чыгарылган, узак мөөнөттүү баалуу кагаздардын тастыкталбаган каттоосу менен 965,3 млн сомго төлөө белгиленген. Бул казыналык милдеттенме боюнча 01.01.2019-жылдагы абал боюнча республикалык бюджеттен 1 573,4 млн. сом же 608,1 млн. сомго ашыруу менен төлөнгөн.

50. Республикалык бюджетке өзгөртүүлөр киргизилгенге чейин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин алдын ала жактыруусу болбостон Бюджеттик кодекстин 59-беренесин бузуу менен, бекитилген бюджеттен ашыкча 1 639,5 млн. сомго (МКВ – 208,8 млн. сом жана МКО – 1 430,7 млн. сом) МБКны чыгарууга жол берилген.

51. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын бюджеттик камсыздалышын теңдөө принциптеринин жана кирешелер потенциалынын ачыктыгынын механизмдерин камсыздоо боюнча, бюджет аралык мамилелердин сапатын жетиштүү түрдө жакшыртуу байкалбайт.

52. Максаттуу трансферттерди (аларды берүү тартибин жана механизмдерин регламенттөө, керектөө көлөмүн аныктоо, пайдаланылышына мониторинг жүргүзүү жана контролдоо), жыл аягына карата пайдаланылбаган бюджеттик каражаттардын калдыктарын контролдоо боюнча ченемдик укуктук базаны түзүү талап кылынат.

53. ЖӨБОНун кезектеги жылдагы бюджетинде кирешелер катары бюджеттик жылдын аягындагы калдыктар эске алынган эмес жана аны чыгымдар бөлүгүнө бөлүштүрүлгөн эмес, бул болсо, аларга кезектеги жылы 717,4 млн. сом бөлүүгө алып келген.

54. 2018-жылга мыйзамдын 6-беренесин бузуу менен алардын эсептеринде 2 139,8 млн. сом суммада бюджеттик каражаттар калдыгы болгон учурда коммуналдык кызматтар боюнча 178,8 млн.сом кредиттик карызга жол берилген, 2017-жылдагы деңгээлден 12,7 млн. сомго өскөн (166,1 млн. сом).

55. Республикалык бюджеттен 2 299,8 млн. сомго максаттуу трансферттер жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан алардын чечимдеринин негизинде жергиликтүү маанидеги маселелерге (эмгек

акыга кошумча акылар, сый акылар жана ар кандай социалдык кепилдиктер) жумшалган.

56. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан бекитилген лимиттерден ашык 142,0 млн.сом электр жана жылуулук энергиясын керектөөгө жол берилген. Жылуулук энергиясын керектөөгө чыгымдарды пландоо төмөндөтүлгөн тарифтер боюнча жеринде карыздардын ири суммалары пайда болгон.

57. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Ош, Жалал-Абад жана Ысык-Көл облустарында ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн аппараттары тарабынан 10,4 млн. сомго бузуу аныкталган.

58. 2018-жылга капиталдык салымдар боюнча тизмеге 2 589,5 млн. сомго бүткөрүлүүчү 2003-2017-жылдарда башталган 82 объект, анын ичинде 59 мектеп (1 916,8 млн.сом), 19 мектепке чейинки балдар мекемелери (609,8 млн. сом), 4 спорттук курулмалар (62,9 млн. сом) киргизилген эмес.

59. Жобону бузуу менен, бүткөрүлбөгөн объекттердин каржылоо артыкчылыктарын сактабастан, Тизмеге 1 417,1 млн. сомго сметалык нарктагы 33 жаңы объект киргизилген, алар боюнча 2018-жылга 120,5 млн. сом пландаштырылган.

60. 2018-жыл үчүн тизмеге Кыргыз Республикасынын чек арасынын жанында жайгашкан калктуу пункттардын социалдык инфраструктурасын өнүктүрүү үчүн, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 21.09.2018-жылдагы № 437 “Кыргыз Республикасынын өзгөчө статуска ээ айрым чек ара жанында жайгашкан аймактардын коопсуздугун камсыз кылуу жана социалдык-экономикалык жактан өнүктүрүү боюнча 2018-2020-жылдарга каралган мамлекеттик программанын баскычын жүзөгө ашыруу боюнча иш-чаралар планы жөнүндө” токтомуна ылайык каржыланган объекттер кирген эмес.

61. 26 объект боюнча иш жүзүндө аткарылган иш көлөмүн контролдоп өлчөө жүргүзүлүп, иш көлөмү 7 514,9 миң сомго ашырылгандыгы аныкталган, алардын ичинен, аудиттин жүрүшүндө 4 956,8 миң сом кайтарылган, калган кайтарылбаган сумманын калдыгы 2 558,1 миң сомду түзгөн.

62. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары бухгалтердик баланста жана финансылык отчетто 1,7 млн сомго дем берүүчү гранттарды пайдалануу менен бүткөрүлгөн объекттердин толук наркын дайыма эле чагылдыра беришпейт.

63. 2018-жыл үчүн республикалык бюджет жөнүндө отчеттогу “Финансы министрлиги “Капиталдык салымдар” ведомстволук классификациясындагы “Имараттар жана курулмалар” беренеси боюнча маалыматтар менен тизмеде бекитилген объекттерди каржылоо маалыматтары ортосунда 7,8 млн.сомго дал келбестиктер аныкталган.

64. МИП боюнча табыштамаларды каттоо журналынын жоктугу, ушуга байланыштуу аткаруу агенттиктери табыштама берген учурдан тартып, каражаттарды факты жүзүндө алганга чейинки убакытка көз салынбайт.

65. 2,0 млн. еврого 25.01.2014-жылы Кыргыз Республикасынын 12.01.2015-жылдагы №6 мыйзамы менен ратификацияланган 25.01.2014-

жылдагы Европалык реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын “Талас шаарында суу менен камсыздоону жана канализацияны реабилитациялоо” долбоорун каржылоо жөнүндө кредиттик макулдашуу боюнча, Финансы министрлиги менен Талас шаарынын мэриясынын ортосунда суб-кредиттик макулдашуу жана тиешелүү кредиттик милдеттенме түзүлгөн эмес. Бул долбоор боюнча карызды тейлөө үчүн, 31.12.2018-жылы республикалык бюджеттен 20,8 млн. сом төлөнгөн. 2028-жылдын 31-июлуна чейин бул кредиттик келишимди тейлөө боюнча республикалык бюджеттин эсебинен жалпы минималдык, орду жабылбоочу эсептик чыгымдар 166,2 млн.сомду түзгөн.

66. Бюджеттик кредиттер боюнча негизги сумманы жана пайыздарды төлөө боюнча болжолдуу түшүүлөр, 01.01.2018-жылга карата 5039,8 млн. сомду түзгөн мөөнөтү өтүп кеткен карызды киргизилбестен бекитилген, жыл аягына карата 195,7 млн сомго өскөн. Мөөнөтү өткөн карыздардын абдан көп өсүүсү төмөндөгүлөрдө жол берилген: энергетикалык тармакта (30,4 млн. сом), курулуш комплексинде (21,1 млн. сом), жеңил өнөр жайында (31,7 млн. сом), тамак-аш жана кайрадан иштеп чыгуу өнөр жайында (12,2 млн. сом), саламаттык сактоодо (35,8 млн. сом), машина курууда (32,6 млн. сом), суу чарбасында (57,6 млн. сом).

67. Кароого алынган карыз көлөмүнүн 86,7%ы Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан чет өлкөлүк кредит берүүчүлөрдүн каражаттарынын эсебинен берилген каражаттар ээлейт, мында КЭРдин кредиттери боюнча карыз 67 925,3 млн. сомду же 62,8% түзөт.

68. “Электр станциялары” ААКсынын финансылык абалы туруктуу эмес болгондугуна карабастан, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 22-ноябрындагы №№535-б жана 536-б буйруктарына ылайык, кайра кредиттелген каражаттар берилген:

- Өнүктүрүү Банкынын Ассоциациясы - 91,9 млн.АКШ долларына “Токтогул ГЭСнин 3-фазасын реабилитациялоо” долбоору боюнча;

- Европа Өнүктүрүү Бангы - 110,0 млн. АКШ доллары, “Камбарата ГЭС-2 гидроагрегатын пайдаланууга берүү” долбоору боюнча.

Ошондой эле, “*Кыргызстан улуттук электр тармагы*” ААКсы боюнча да бюджеттик каражаттарды төлөбөөнүн жогору тобокелдиги сакталууда.

69. Эсеп ачуу үчүн кредит суммасынан 1% өлчөмүндө бир жолку комиссия өндүрүлгөн эмес жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн буйругунун негизинде Европа өнүктүрүү жана реконструкциялоо банкы тарабынан республиканын шаарларын суу менен камсыздоо жана канализация системаларын калыбына келтирүүгө сунушталган кайра кредиттөө каражаттары боюнча төлөмдү кечиктиргендиги үчүн, айыптык санкциялар 46 330,2 миң сомду түзгөн.

70. Бюджеттик кредиттердин максаттуу пайдаланылгандыгын контролдоо, бузууларды классификациялоо жана аларга жол берилгендигин

үчүн жоопкерчилик чараларын ишке ашыруу боюнча методология иштелип чыккан эмес.

71. Алынган 358,0 млн. сом өлчөмүндөгү бюджеттик ссудалардын максаттуу пайдаланылышы контролдонгон эмес (“ГИК” ААКсы жана Ош).

72. Интернет тармагына мектептердин жеткиликтүүлүгүн камсыздоо боюнча иштерди уюштуруу үчүн зарыл болгон жабдууларды, материалдарды жана комплектилерди 150,0 млн.сомго сатып алуу боюнча, “Кыргызтелеком” ААКсы менен Күрөөлүк камсыздоо жөнүндө келишим өз учурунда түзүлгөн эмес (Күрөө жөнүндө келишим аудиттин жүрүшүндө түзүлгөн).

73. Аткаруу агенттиктеринин коммерциялык банктардагы эсептериндеги өздөштүрүлбөгөн каражаттардын калдыктары 31.12.2018-ж. карата 1,2 млрд. сомду түзгөн жана пайыздык эсепте– 26,0 млн.сом.

Сунуштар

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги:

1. Бул аудиттин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын жазма буйругунун жана сунуштарынын аткаруусу камсыздасын.

2. 2018-жылга мыйзамдын, Бюджеттик кодекстин аткарылышын контролдоонун жана Бюджеттик классификациянын сакталбашынан улам, төмөндөгүлөргө алып келген кызматтагы адамдардын жоопкерчилигин карасын:

- 2018-жылдын отчетуна 136,4 млн сом курстук айырмага жана ЭВФ алдында 223,4 млн. сомго баалуу кагаздар боюнча милдеттенмелерге байланышкан ондоолорду киргизүү;

- 984,0 миң АКШ долларындагы (68,7 млн. сом) 7 эл аралык долбоор боюнча мамлекеттик карызды тейлөө боюнча сумманы донорлор менен тактоо;

- КР Өкмөтүнүн буйруктарынын негизинде эсептерди ачуу жана ЕБРР тарабынан берилген рекредиттелген каражаттар боюнча төлөмдөрдү кечиктиргендиги үчүн айыптык санкцияларды үчүн жалпы суммасы 46,3 млн сом бир жолку комиссияны албоо;

- 20,8 млн. сомго республикалык бюджеттен кошумча чыгымды жана “Талас шаарында суу менен жабдуу жана канализацияны реабилитациялоо” долбоору боюнча карыз милдеттенмесин жана кредиттик макулдашуулардын өз учурунда катталбай калышына;

- бюджеттин тартыштыгын жабуу 2,8 млрд.сомго баалуу кагаздардын кошумча чыгаруунун эсебинен жүргүзүлгөн аларды тейлөө боюнча эсептик маалыматтар 280,0 млн со).

- БКЭ иштөө тартибинин бузуу менен, тастыкталган кассалык пландан ашык табыштамалар жок туруп, 6,4 млн. сомго кассалык чыгымдарга;

- 195,7 суммага кайрадан кредиттелген карыз милдеттенмеси боюнча мөөнөтүнөн өткөн карыздын өсүшүнө жол берүүгө.

3. Төмөндөгүлөрдү сактоо камсыздалсын:

- Бюджеттик кодекстин (59, 64,105) беренелеринин, кезектеги бюджеттик жылга республикалык бюджетти жана карыз туруктуулугун эл аралык көрсөткүчтөрүн, карыз алуучулардын эсебин, карыз суммасын, аларды төлөө шарттарын карыз алуучулар менен кредит берүүчүлөрдүн болжолдоо ортосунда түзүлгөн макулдашууларды, ошондой эле Казыналыктын тутумуна БКЭден сырткары ачылган бардык акча которууларды (буга уруксат жок туруп) эске алуу менен, мамлекеттик карыздын эки болжолдонгон мезгилдеги көлөмү бөлүгү;

- бюджеттик жол-жобонун ачыктыгын камсыздоо максатында, Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинин кассалык планын түзүү жана жүргүзүү тартиби жөнүндө Жобонун, кассалык планды түзүү процессинде республикалык бюджеттин ресурстарын бирдей жана акыйкаттуу бөлүштүрүү, ошондой эле бюджеттик жол-жобонун толук ачыктыгын камсыздоо максатында, Финансы министрлигинин сайтына такталган кассалык пландарды жайгаштыруу бөлүгүн;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 24.07.2017-жылдагы № 444 токтому менен бекитилген, Бирдиктүү казыналык эсептин иштөө тартибинин, такталган кассалык пландын чегинде кассалык чыгымдарды жүргүзүү боюнча табыштамаларды талап кылуу бөлүгүн;

- Мамлекеттик керектөөлөр үчүн курулуштардын жана объекттердин тизмесин түзүү жөнүндө жобо жана аларды республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен каржылоо;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 28.12.2017-жылдагы №843 “Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарын бюджеттик каржылоо маселелери жөнүндө” токтомунун, чыгымдарды түзүү боюнча толук жана так эсептөөлөрдү талап кылуу бөлүгүн;

- имараттарды жана жайларды күтүү жана коммуналдык кызматтарга республикалык бюджеттен төлөө боюнча “Билим берүү жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 36-беренесин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 30.05.2013-жылдагы № 302 “Айыл аймактарынын жана шаарлардын жергиликтүү бюджеттеринен каржылануучу билим берүү уюмдарын Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин аймактык бөлүмдөрү аркылуу республикалык бюджеттен каржылоого которуу жөнүндө” токтомун;

- Кредиттик макулдашуулардын түп нускаларынын көчүрмөлөрүнүн негизинде, бардык зайымдык (кредиттик) макулдашууларды жана мамлекеттик кепилдиктерди каттоо жана каттоо китебиндеги жазууларды эсепке алуу.

4. Төмөндөгүлөргө багытталган иш-чараларды жүргүзүү камсыздалсын:

- бардык министрликтерде жана ведомстволордо кызматкерлердин ашык штаттык санын Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.01.2011-жылдагы №473, 04.05.2017-жылдагы №253, 07.05.2018-жылдагы №227 токтомдоруна ылайык жоюу;

- өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссияны төлөөгө байланышкан кошумча чыгымдарга жол бергендиги үчүн, тиешелүү түрдө жоопкерчиликти күчөтүү менен, каражаттардын өз учурунда өздөштүрүлүшүнүн аткаруу агенттиктери тарабынан сакталышы;

- 2018-жылы республикалык бюджет жөнүндө отчетто көрсөтүлгөн “Финансы министрлиги “Капиталдык салымдар” ведомстволук классификациясындагы “Имараттар жана курулмалар” беренеси боюнча маалыматтар менен Тизмеде бекитилген объекттерди каржылоо көрсөткүчтөрүндөгү 7,8 млн.сом айырманы жоюу;

- бир жолку жыйым түрүндө – 4 378,6 миң АКШ долларын, 1 255,6 миң кытай юанын жана 532,0 миң евро; өздөштүрүлбөгөндүгү үчүн комиссия - 9 608,3 миң АКШ долларын, 541,3 миң кытай юанын жана 1 239,2 миң евро түзгөн, алар “башка төлөмдөр” позициясы боюнча көрсөтүлүүгө тийиш болгон суммаларга “пайыз” позициясы боюнча отчетко түзөтүүлөрдү киргизүү;

- сот органдарына кайрылуу менен, мүлк эсебинен өндүрүү жолу аркылуу бюджеттик кредиттер боюнча мөөнөтү өткөн карыздарды мажбурлап төлөө;

- 984,0 миң АКШ долларындагы (68,7 млн. сом) 7 эл аралык долбоор боюнча төлөө графигине байланыштуу төлөнгөн каражаттарды тиешелүү донорлор менен тактоо;

- БКнын 105-беренесинин 4-пунктун бузуу менен ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын атайын уруксаты болбостон коммерциялык банктарда ачылган эсептөө эсептериндеги калдыктарды которуу 01.01.2019-жылга карата - 874,0 миң сом, 1064,1 миң АКШ доллары, 1,5 миң россия рубли жана 1,2 млрд сом суммада аткаруу агенттиктеринин өздөштүрүлбөгөн каражаттары;

- мамлекеттик инвестициялар программасы боюнча каржылоого табыштамаларды каттоо боюнча.

5. Төмөндөгүлөр боюнча зарыл чаралар көрүлсүн:

- 2019-жылдын республикалык бюджетинин ресурстук бөлүгүндө 2,8 млрд. сомго 2018-жылдын аягына карата түзүлгөн каражаттардын пайдаланылбаган калдыктарын чагылдыруу;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 26.08.2015-жылдагы №604 токтому менен бекитилген тартипке ылайык түзүлгөн, бюджеттин ресурстарын администрлөөнү жакшыртуу;

- бюджеттик милдеттенмелерди каттоо жана контролдоо тутумун жөнгө салуучу ички ченемдик документтерге толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 26.12.2018-жылдагы №635 токтомун бузуу менен МТБМКга бөлүнгөн ААКсына 29,1 млн.сом пайызсыз максаттуу зайым боюнча “Телевидение жана радио берүүлөрдүн радиорелейдик магистралынын республикалык өндүрүш бирикмеси” ААКнын карыздык милдеттенмесин БКБМАга өткөрүп берүү;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 03.11.2011-жылдагы №694 токтому менен бекитилген, “Бюджеттик мекемелерди финансылоодо жылдык отчеттор боюнча эсептөөлөрдө товардык-материалдык баалуулуктардын нормативден ашыкча запастарын жана каражатта калдыктарын эсепке алууну жүргүзүүнүн тартиби жөнүндө” нускамага ылайык которууну жүргүзүү менен 214,8 млн сом эсепти түзгөн ченемден ашык товардык-материалдык баалуулуктарды жана 01.01.2019-ж. карата эсептеги каражаттардын калдыктарын инвентаризациялоо (1-тиркемени караңыз);

МИП боюнча операцияларды тейлөө эсептери боюнча коммерциялык банктар менен салыштыруу.

6. Төмөндөгүлөрдү белгиленген тартипте иштеп чыгуу жана кабыл алуу:

- бюджеттик жылдын аягында оптималдуу ченемдер чегиндеги товардык-материалдык баалуулуктардын калдыктарын жана акча каражаттарын жүгүртүлүшүн эсепке алуу, максаттуу трансферттерди жана жыл аягындагы ЖӨБОнун пайдаланылбаган бюджеттик каражаттарынын калдыктарын тескөө боюнча жоболорду;

- бюджеттик кредиттердин максаттуу пайдаланылышын, бузууларды классификациялоо жана аларга жол берген жоопкерчилик чараларын контролдоо боюнча методологияны.

7. 2017-2019-жылдарга МФБ стратегиясына киргизилген индикаторлорду аткаруунун натыйжалуулугуна мониторингди дайыма жүргүзүү жана анын жыйынтыгы боюнча бюджетти аткаруу процессине тиешелүү ондоп-түзөтүүлөрдү киргизүү.

8. Киреше бөлүктү 2019-жылдын башына карата каражаттардын калдыктарынын 717,4 млн.сом суммасына көбөйтүү боюнча 2019-жылга ЖӨБОнун бюджеттер сметасына өзгөртүүлөрдү киргизүү.

9. Каржылоодо төмөндөгүлөр эсептелсин (бюджетте калыбына келтирилсин):

- 26 объект боюнча аныкталган иштин көлөмүн ашыруунун 2 558,1 миң сом калдыгы;

- ЭТКМА боюнча 2019-жылдын келечектеги мезгилине социалдык камсыздандыруу чегерүүлөрүн, киреше салыгын алдын ала төлөөгө 2018-жылы багытталган 12 798,9 миң сом каражат;

- ӨЭЖПМК боюнча кызматтык автомашиналары болгон жетектөөчү курамдын жол кирелери үчүн 27,6 миң сомго негизсиз жүргүзүлгөн төлөм.

10. Республикалык бюджеттин кирешесине өндүрүлсүн:

- коммерциялык банктардагы аткаруу агенттиктеринин пайыздык эсептериндеги каражаттар 26,0 млн.сом калдыгы;

- ӨЭЖПМК боюнча минералдык чийки зат базасынын каражаттары боюнча кредиттик карыздын калдыгы - 2,0 млн.сом жана доо мөөнөтү аяктаган депозиттик суммалар - 2,4 млн.сом.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү:

1. Төмөнкүлөргө алып келген МФБ стратегиясынын максаттарын толук жетишпегендиги, Бюджеттик кодексин сакталбагандыгы, 2018-жылга

Мыйзамдын аткарылбагандыгы үчүн министрликтердин жана ведомстволордун кызмат адамдарынын жоопкерчилигин карасын:

- бюджеттин кирешелерин жана чыгашаларын начар болжолдоо, бюджетти аткаруу, бюджет жөнүндө маалыматтын жеткиликтүүлүгүн жана ачыктыгын, анын толуктугу жана ачык-айкындуук тартибинин начарлашы;

- 2,8 млрд сомго кошумча баалуу кагаздарды чыгаруунун эсебинен бюджеттин тартыштыгын жабуу;

- БКнын ченемдерине шайкеш келбеген фонддорду жана атайын эсептерди түзүү;

- 2018-жылдын аягына карата 5 235,5 млн. сомду түзгөн бюджеттик рекредиттелген каражаттар жана карыздык милдеттенмелер боюнча мөөнөтү өткөн карыздын өсүшү;

- БКЭ иштөө тартибин бузуу менен, табыштамалар болбостон, тастыкталган кассалык пландан 6,4 млн.сомго ашык кассалык чыгымдар;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 22.01.2011-жылдагы №473, 04.05.2017-жылдагы №253, 07.05.2018-жылдагы №227 токтомдорун бузуу менен штаттан ашык бирдиктерди күтүүгө 72,0 млн.сомго бюджеттин ашык чыгымдары;

- КР Өкмөтүнүн буйруктарынын негизинде эсептерди ачуу жана ЕБРР тарабынан берилген рекредиттелген каражаттар боюнча төлөмдөрдү кечиктиргендиги үчүн айыптык санкцияларды үчүн жалпы суммасы 46,3 млн сом бир жолку комиссияны албоо;

- 2,0 млн еврого “Талас шаарында суу менен жабдууну жана канализацияны реабилитациялоо” ЕБРР долбоору боюнча Талас шаарынын мэриясы менен карыздык милдеттенменин болбогондугуна байланыштуу 20,8 млн. сомго республикалык бюджеттен толукталбаган чыгымдар.

2. Төмөндөгүлөрдү жоопкерчилигин карасын:

- жетиштүү каражат болгон учурда коммуналдык кызмат көрсөтүүлөргө акы төлөө боюнча кредиттик карызга жол бергендиги үчүн ЖӨБО жетекчилеринин;

- аныкталган 10,4 млн. сомдук бузуулар үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Ош, Жалал-Абад жана Ысык-Көл облустарындагы ыйгарым укуктуу өкүлдөрүнүн.

3. Төмөндөгүлөргө көңүл бурулсун:

- бюджеттик чыгымдар түшкөн кирешелердин көлөмүнөн убактылуу ашканда кассалык төлөмдөрдүн көлөмдөрүнө кассалык чектөөлөрдү киргизүү тартибин караган, Бюджеттик кодекстин 113-беренесин аткарбоо;

- Бюджеттик кодекстин 116-беренесинде каралган, республикалык бюджеттин аткарылышынын жыйынтыктары жөнүндө отчетто маалыматтардын толук көрсөтүлбөшүнө;

- программалык бюджеттерди түзүү жана аткарууга карата министрликтер менен административдик ведомстволордун кайдыгер мамилесине, бул болсо, келечекте программалык бюджеттөөнү жайылтуу процессин татаалдаштырат;

- айрым министрликтер жана ведомстволор тарабынан төмөндөгүлөрдү сакталбашына:

- авто транспортторду лимиттен ашык күтүү бөлүгүндө, Республикасынын Өкмөтүнүн 30.12.2011-жылдагы №767 токтомун, анын натыйжасында 1,1 млн.сомго бюджеттин ашыкча чыгымдарына жол берилген;

- КРӨнүн 27.04.2015-ж. № 258 “Оор жумуштар жана зыяндуу, же эмгек шарттары кооптуу жумуштар үчүн кошумча төлөмдү белгилөөнүн тартиби жөнүндө” жобо, бул 9,3 млн.сомго бюджеттин негизсиз чыгымдарына алып келген;

- “Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесине ылайык, абдан жогорку юридикалык күчкө ээ болгон ченемдик актыларга каршы келген, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан токтомдорду кабыл алынышы жана министрликтер тарабынан долбоорлордун демилгелениши;

- Бюджеттик кодексин 114-беренесине ылайык, мамлекеттик мүлктүн жана мамлекеттик акциялар пакетинин рыноктук наркын аныктоо кызмат көрсөтүүлөрү боюнча көз карандысыз баалоочулар боюнча 2008-2009-жылдары пайда болгон 2,3 млн.сом узак мөөнөттүү дебитордук карызды өндүрүү боюнча ММБФ тарабынан иштиктүү чаралардын көрүлбөгөндүгү.

4. Төмөнкү маселелер каралсын:

- «bank4-96» сериясындагы казыналык милдеттенмелерди тейлөөнү токтотуу, ал боюнча аларды кайтаруу жана 31.12.2018-жылга карата номиналдык нарктан (965,3 млн.сом) 608,1 млн.сомго ашыруу түзүлгөн;

- Мамлекеттик бюджеттин резервин иштеши менен байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 23.10.2007-жылдагы №509 “Өзгөчө кырдаалдарды алдын алуу жана анын кесепеттерин жоюу боюнча атайын эсеп жөнүндө” токтомун алып салуу;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 03.11.2011-жылдагы №694 токтому менен бекитилген, “Бюджеттик мекемелерди финансылоодо жылдык отчеттор боюнча эсептөөлөрдө товардык-материалдык баалуулуктардын нормативден ашыкча запастарын жана каражатта калдыктарын эсепке алууну жүргүзүүнүн тартиби жөнүндө” Нускаманы жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 18.10.2010-жылдагы №248 токтому менен бекитилген, “Кыргыз Республикасынын республикалык бюджетинде турган мекемелердин контракттарын жана бюджеттик милдеттенмелерин каттоонун тартиби жөнүндө” нускаманы, ар кандай фонддорду жана атайын эсептерди пайдалануу жөнүндө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн бюджеттик мыйзамга каршы келген көптөгөн чечимдерин Бюджеттик кодекс менен ылайык келтирүү;

- БКга ылайык эмес түзүлгөн бюджеттик эмес фонддордун жана атайын эсептерди жана анын натыйжалары боюнча укуксуз алынган каражаттардын бюджетке эсептелишин инвентаризациялоо жана анын жыйынтыгы боюнча укуксуз алынган каражаттарды бюджеттин кирешесине чегерүү;

- эмгек акыга, сый акыга жана ар кандай социалдык кепилдиктерге кошумча акыларды төлөөгө атайын эсептин каражаттарын пайдалануунун укуктуулугу;

- максаттуу трансферттерди тескөө жана бюджеттик жылдын аягында ЖӨБОНун акча каражаттарынын калдыктарын жөнгө салууну жакшыртуу;

- КРӨнүн 13.07.1996-ж.№265 “Миң-Куш” акционердик коомунун социалдык объекттерин өткөрүп берүү жөнүндө” токтомун КРӨнүн 16.05.2017-ж. № 287 “Кыргыз Республикасынын Өнөр жай, энергетика жана кен пайдалануу мамлекеттик комитетинин алдындагы “Кыргызтуракжайкоммунсоюз” мамлекеттик ишканасын кайра уюштуруу жөнүндө” токтомуна өз убагында шайкеш келтирбегендиги үчүн жоопкерчилик;

- Кыргыз Республикасынын Президентинин жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Иш башкармалыгынын алдындагы Мамлекеттик имараттар департаментинин карамагында турган имараттарды күтүү боюнча коммуналдык кызматтарды төлөө үчүн, республикалык бюджеттин чыгымдарын оптималдоо максатында, мамлекеттик имараттарды жана жайларды мамлекеттик органдардын ыкчам башкаруусуна өткөрүү.

Аудиттин жыйынтыгы боюнча:

- Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратына, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине, Кыргыз Республикасынын Коопсуздук кеңешинин катчылыгына – отчет;

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө – отчет жана сунуштар;

- Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине – отчет, жазма буйрук жана сунуштар;

- Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасына, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Сот өкүлчүлүгү борборуна укуктук баа берүү үчүн аудиттин материалдары (КПҮ) жөнөтүлсүн.

Аудит Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын аудитору А.С. Султанкуловдун жетекчилигинде, курамы башкы мамлекеттик инспекторлор: Г.К. Жумагулова (топтун жетекчиси), А.С. Токтоналиев, мамлекеттик инспекторлор: У.А., Байтереков, Г.Ш. Джайлообаева, Ш.У. Сатимбаев, С.Б. Осмоналиев, С.К. Тоокеевден турган жумушчу топ тарабынан жүргүзүлгөн.

Аудитор

А.С. Султанкулов